

Haalbaarheidsonderzoek Museum Museumschool Rijsoord

4 maart 2025

Door: Rutger Noorlander

rutgernoorlander@gmail.com

rutgernoorlander.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Introductie	3
1. Samenvatting aanbevelingen en adviezen	5
Scenario's	6
Overige aanbevelingen	7
Uitwerking scenario 3	12
Conclusie aanbevelingen en advies	14
2. De betekenis van de Museumschool in de landelijke context	15
3. Toelichting op en analyse van de aanwezige collectie in de Museumschool Rijsoord	22
4. Analyse 13 relevante musea	26
Kazemattenmuseum Kornwerderzand	27
Museum 1940 1945 Dordrecht	31
Museum Rotterdam '40 - '45 NU	36
Vrijheidsmuseum Groesbeek	41
Memory Vrijheidsmuseum	46
Museum Grebbelinie in het vizier	52
Nationaal Holocaustmuseum	55
Nationaal Militair Museum	61
Nationaal Monument Oranjehotel	67
Verzetsmuseum Amsterdam	74
Oorlogsmuseum Overloon	82
Mariniersmuseum	86
Oorlogsmuseum Medemblik	91

Introductie

De gemeente Ridderkerk heeft gevraagd om een haalbaarheidsonderzoek uit te voeren naar herbestemmingsmogelijkheden voor het museum Museumschool Rijsoord.

Cultuurhistorisch monument

Dit gebouw heeft een hoge waarde op landelijk niveau, als de plek waar op 15 mei 1940 de capitulatie van Nederland is getekend. Vanaf dat moment was Nederland bezet! Dit moment, in dit schoolgebouwtje, is een uitermate belangrijk moment geweest in de Nederlandse geschiedenis, maar gek genoeg erg onbekend. Ook de Meidagen van 1940 zijn ondergesneeuwd door de verschrikkingen van de daaropvolgende bezetting van de Tweede Wereldoorlog (WOII). De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) heeft daarom in de Verkenning Militair Erfgoed (2019) aangegeven dat dit een lacune is in het rijksmonumentenbestand, waarop de minister van Onderwijs, Cultureel en Wetenschap (OCW) de opdracht heeft gegeven aan de RCE om dit verder te onderzoeken en een aanwijzingsprogramma te starten voor nieuwe rijksmonumenten van o.a. WOII. De Museumschool in Rijsoord staat op de shortlist van dit aanwijzingsprogramma¹.

Met de huidige geopolitieke situaties in de wereld, wordt de waarde van dit moment en dit gebouwtje alleen maar belangrijker voor Nederland. Hier kan iets moois worden neergezet: een plek in Nederland van hoge waarde. Een monument voor de vrijheid. Dit kan op verschillende manieren worden vormgegeven. Ik prijs de gemeente Ridderkerk dat ze dit vooruitstrevend inzicht hebben getoond en de Museumschool in 2023 hebben aangekocht, inclusief de collectie, met het doel het gebouw en de beladen geschiedenis van deze plek te behouden.

Museum

Ad Los heeft rond 1996 het gebouw aangekocht en is hier vanaf ongeveer het jaar 2000 een museum begonnen. In dit museum heeft hij met andere vrijwilligers de capitulatiezaal gereconstrueerd zoals de staat gedurende WOII, op basis van foto's en video's van het tekenen van de capitulatie op 15 mei 1940. Dit museum heeft hij uitgebreid met een expositie van een historisch klaslokaal, een historische winkel, observatorium, planetarium en een historische bibliotheek. Een erg mooi particulier museum, maar met een "fantastisch gebrek aan focus", zo merkte een expert op tijdens de expertmeeting van 2 februari 2024. Een succesvolle herontwikkeling betekent een visie met focus, dat is gebaseerd op een duidelijke doelstelling en haalbaarheid. Dit rapport dat voor u ligt geeft hiervoor een aanzet.

Haalbaarheid

De gemeente Ridderkerk is als eigenaar nu aan zet. COUP heeft in februari 2025 een haalbaarheidsonderzoek opgeleverd van het gebouw. Het rapport dat voor u ligt is een verdieping op dit haalbaarheidsonderzoek van COUP en vormt een haalbaarheidsonderzoek van specifiek het museum zelf. Hoe kan dit museum worden herontwikkeld in dit gebouw en worden vormgegeven? U zult veel overeenkomsten zien tussen het rapport van COUP en het rapport dat voor u ligt, dat is bewust. Maar het rapport dat voor u ligt gaat dieper in op de museale invulling van het gebouw. Zie dit rapport gerust als een inspiratiedocument voor de herontwikkeling met een uiteenzetting van wat er mogelijk is.

Er liggen namelijk ontzettend veel kansen. Van het moment van tekenen van de capitulatie op 15 mei 1940, is veel propagandamateriaal gemaakt door de Duitsers, foto's en video's. Welke emoties zie je op hun gezichten? Wat moeten ze hebben gedacht en gevoeld? Ook blijkt uit het onderzoek dat voor u ligt dat de Meidagen van 1940 onderbelicht zijn in Nederlands musea. Het museum in Rijsoord kan daarmee een toevoeging geven, met een tentoonstelling op deze bijzondere plek. Dit

¹ Dit onderzoek en aanbevelingen zijn uitgevoerd door de auteur, Rutger Noorlander, in opdracht van de RCE.

schoolgebouw in Rijsoord kan een belangrijke plek in Nederland worden waar de waarde van vrijheid en de rechtstaat zichtbaar worden gemaakt, met een geweldige *sense of place*. Een museum met maatschappelijk belang op landelijk niveau.

Opzet

Dit onderzoek bestaat uit drie delen:

1. Het **in kaart brengen en kort beschrijven van andere relevante WOII-musea**. In dit onderzoek zijn dertien relevante musea geselecteerd die voldeden aan een of meer van de volgende voorwaarden:

1. Gelegen in de regio van Rijsoord;
2. Vertelt iets over de Meidagen van 1940;
3. En/of heeft voor de Museumschool Rijsoord interessante educatiemethoden en/of exploitatiemogelijkheden.

De onderzoeker heeft gesproken met de directeur/conservator van elk museum om betere inzichten te krijgen. Van deze bezoeken en gesprekken zijn analyses en verslagen gemaakt, die zijn bijgevoegd in dit rapport. Deze analyses geven veel inspiratie voor de herontwikkeling van de Museumschool in Rijsoord.

2. Een duiding te geven van de **betekenis van de Museumschool in de landelijke context**, specifiek vanuit het oogpunt van de militaire geschiedenis.

3. **Toelichting op en analyse van de aanwezige collectie in de Museumschool** omtrent de capitulatie en de Tweede Wereldoorlog, aan de hand van de inventarislijst.

Dit onderzoek heeft enorm geholpen om te onderbouwen hoe een herontwikkelde Museumschool in Rijsoord een unieke toevoeging kan geven aan het aanbod van WOII-musea in Nederland, en heeft meer inzichten gegeven in de kansen en beperkingen, exploitatie en subsidieregelingen.

1. Samenvatting aanbevelingen en adviezen

Nederland kent al zo'n 80 WOII-musea. Zit Nederland nog wel te wachten op nóg een WOII-museum? Dat is een belangrijke vraag. Het antwoord ligt in het toevoegen van iets nieuws. Als de herontwikkelde Museumschool Rijsoord wordt ingericht als het museum op landelijk niveau over de Meidagen van 1940, met een focus op de rol van Nederlandse militairen tijdens de Meidagen van 1940, kan het iets nieuws toevoegen aan het aanbod aan WOII-musea in Nederland. De gereconstrueerde capitulatiezaal in het schoolgebouw vormt dan een belangrijke authentieke aantrekkingskracht voor bezoekers om naar Rijsoord af te reizen.

Er ligt aanvullend een enorme kans voor de school om met slimme, innovatieve educatiemethoden de bezoeker iets mee te geven. Dit schoolgebouw en de bewogen geschiedenis van het schoolgebouw geven namelijk een kans om meer te vertellen over het belang van de rechtstaat en vrijheid, maar ook hoe je kunt herkennen dat de rechtstaat wordt afgebroken, wat de gevolgen hiervan zijn en hoe je het inperken van vrijheid kunt herkennen. Wat moet een bezoeker hiervan vinden en denken? De museumschool heeft de *sense of place* om dit zeer goed over te brengen. Bovendien zijn dit overtuigende onderdelen voor het verkrijgen van subsidie voor de herontwikkeling.

Bezochte musea

Op basis van de gesprekken met de conservators/directeurs/educatiemedewerkers van dertien relevante WOII-musea in Nederland, een analyse van deze musea en op basis van onderzoek, zijn specifieke adviezen opgesteld voor de herontwikkeling van het museum Museumschool Rijsoord.

De volgende musea zijn bezocht en geanalyseerd in dit onderzoek.

Kazemattenmuseum Kornwerderzand	Vertelt ook een verhaal van de Meidagen van 1940, gevestigd in originele kazematten
Mariniersmuseum Rotterdam	Vertelt ook een verhaal van de Meidagen van 1940 en gelegen in de nabijheid van Rijsoord
Memory Vrijheidsmuseum Nijverdal	Relatief nieuw WOII-museum
Museum 1940 1945 Dordrecht	Nabijheid van Rijsoord
Museum Grebbelinie in het vizier	Vertelt ook een verhaal van de Meidagen van 1940, betreft originele elementen van Grebbelinie in de collectie
Museum Rotterdam '40 - '45 NU	Nabijheid van Rijsoord, interessante educatiemethoden
Nationaal Holocaustmuseum	Nieuw WOII-museum dat ook is gevestigd in een gebouw met een bewogen WOII-verleden
Nationaal Militair Museum	Vertelt ook een verhaal van de Meidagen van 1940, interessante educatiemethoden
Nationaal Monument Oranjestad	Relatief nieuw WOII-museum dat ook is gevestigd in een gebouw met een bewogen WOII-verleden
Oorlogsmuseum Medemblik	Interessante bedrijfsvoering
Oorlogsmuseum Overloon	Interessante educatiemethoden
Verzetsmuseum Amsterdam	Recent vernieuwd, interessante educatiemethoden
Vrijheidsmuseum Groesbeek	Interessante educatiemethoden

Scenario's

COUP heeft twee scenario's voorgesteld voor de herontwikkeling van het gebouw, zie hun rapport. V.w.b. de herontwikkeling van het museum wil ik drie scenario's voorstellen:

1. **Klein:** alleen de capitulatiezaal krijgt een museumfunctie. Dit is dus zeer beperkt. De rest van het gebouw krijgt een andere, niet-museale functie. Dit scenario past in het scenario 'Lokaal verhaal' van COUP.
2. **Midden:** de capitulatiezaal + één zaal over de Meidagen van 1940.
3. **Groot:** de capitulatiezaal + één zaal over de Meidagen van 1940 + één zaal over WOII in Ridderkerk, Rijsoord en omgeving + één zaal voor educatiedoeleinden + één zaal voor tijdelijke tentoonstellingen. Dit is het scenario rondom de noemer '*als je het doet, doe het dan goed*'. Dit scenario past gedeeltelijk in het scenario 'Op de militaire kaart' van COUP. In dit scenario is echter nog steeds ruimte in het gebouw voor maatschappelijke functies voor de buurt (buurthuis). Ook is in dit scenario de horeca vrij noodzakelijk.

Belangrijke overwegingen hierbij zijn:

- Scenario 3 voegt het meest toe aan de WOII-musea in Nederland, namelijk iets geheel nieuws: een museum over de Meidagen van 1940. Dat is er nu niet.
- Voor scenario 3 kunnen daarom veruit de meeste subsidies worden gevonden. Met name grote subsidieverstrekkers en grote potten geld voor herontwikkeling vallen weg bij scenario 1 en 2 omdat deze scenario's te klein zijn.
 - Bij alle scenario's zou de gemeente zelf ook de intentie moeten tonen om te willen subsidiëren voor dit project, om daarmee andere verstrekkers te overtuigen.
 - De herontwikkeling van het gebouw en museum volgens scenario 3 zou wellicht procentueel bijna geheel kunnen worden gesubsidieerd door fondsen en subsidieverstrekkers. Bij scenario 1 en 2 moet de gemeente waarschijnlijk het grootste deel van de herontwikkeling van het gebouw zelf bekostigen of d.m.v. andere subsidies financieren, omdat het grootste deel van het gebouw dan een maatschappelijke (buurt)functie krijgt en geen maatschappelijke museale functie die aansluit bij de doelen van grote geldverstrekkers.
- Met scenario 3 kunnen de meeste bezoekers worden aangetrokken. Dit zorgt voor meer inkomsten en meer mogelijkheden voor niet-structurele subsidies.
- Scenario 3 heeft de hoogste structurele kosten, maar ook de hoogste inkomsten.
- Scenario 3 staat toe dat verschillende functies in het gebouw elkaar kunnen versterken: museum + horeca + commercieel zaalverhuur + maatschappelijke functie (buurtfunctie).
 - De horeca is een fantastische toevoeging in het dorp, gelegen aan de Waal.
 - De educatieruimtes voor het museum kunnen overdag, maar met name 's avonds worden gebruikt voor allerlei maatschappelijke functies, zoals buurthuis, buurtactiviteiten (bingo, spelletjesavonden, feesten, historische vereniging), lezingen van het museum, bioscoop, commerciële verhuur, enz. Juist deze veelzijdige functie maakt deze ruimtes kostendekkend.
 - De bezoekers aan het museum versterken de horeca.
- Kortom: het combineren van meerdere functies in het gebouw en zelfs in dezelfde ruimtes versterkt het kostendekkende vermogen van het herontwikkelde gebouw. Een focus is hierbij essentieel.
 - De gemeentelijke organisatie kan zelf ook bijdragen aan het kostendekkende multifunctionele karakter door zelf zalen te huren, bijvoorbeeld voor maatschappelijke evenementen of interne overleggen en activiteiten.

Overige aanbevelingen

Als uitwerking van het bovenstaande.

Bedrijfsvoering

- Breng het museum en de collectie onder in een **stichting**.
- Stel aan het begin **doelstellingen** op en houd vast aan deze doelstellingen in alle keuzes en stappen van de herontwikkeling en exploitatie van het museum. De rol van een team van vaste medewerkers is essentieel om vast te houden aan deze doelstellingen. Het vasthouden aan de doelstellingen maakt het eindresultaat namelijk sterker en toekomstbestendiger.
- Stel een **bestuur** van de stichting aan, met een prominent persoon als voorzitter. Bijvoorbeeld een generaal buitendienst.
- Neem 3 fte aan in **vaste dienst**: directeur, pr/marketing en collectie/educatie. Dit vraagt om structurele kosten in een museum in ontwikkeling, maar is essentieel om een stabiele groei te verzekeren.
 - Een museum dat alleen op vrijwilligers draait mist de potentie en commitment om te groeien en kostendekken te worden (zie het Memory Vrijheidsmuseum in Nijverdal).
 - Trek zoveel mogelijk vrijwilligers aan voor de overige functies in het museum en buurthuis. Mijn verwachting is dat dit mogelijk moet zijn. WOII leeft onder de bevolking en vrijwilligers zetten zich graag in voor een inspirerend doel.
 - Na zo'n vijf jaar kan het aantal fte's worden geëvalueerd en worden aangevuld wanneer nodig en financieel mogelijk (zie Oranjehotel).
- Houd de **horeca** in eigen hand. Zo kun je hier invloed op uitoefenen (zodat het past bij het concept) en wordt er meer winst uit de horeca gehaald (wanneer deze goed draait, dit is een risico) (zie Verzetsmuseum en Oranjehotel).
 - Horeca in het museum is essentieel, vanwege het ontbreken van horeca in de buurt en de relatief afgelegen locatie van de Museumschool Rijsoord. De bezoeker moet iets kunnen eten en drinken.
 - Voor een succesvolle horeca is tenminste 1 fte nodig voor een bedrijfsleider van de horeca (zie Vrijheidsmuseum Groesbeek).
 - Houdt de horeca simpel, maar wel kwalitatief. Niet zo simpel als het Oranjehotel maar iets uitgebreider. Vanwege de afgelegen ligging van het museum moet de horeca wel iets bieden.
 - Bovendien kan de horeca een toevoeging zijn voor het dorp Rijsoord en een welkome voorziening zijn in het dorp. Dan krijgt de horeca extra inloop uit het dorp.
 - Het kan overwogen worden om de horeca toch uit te besteden, zodat een ondernemer dit kan uitbaten tot een succesvolle horeca. Dit levert structurele huurinkomsten op voor de stichting, zonder dat het teveel werk, kosten of risico kost. Maar let op een wurgcontract (zie Verzetsmuseum) en zorg dat de horeca en het museum elkaar ten alle tijden aanvullen, niet tegenwerken.
 - De horeca dient niet alleen het museum, maar dus ook het dorp Rijsoord en de commerciële verhuur van ruimtes in het gebouw (catering).
- Streef ernaar om ruimtes in het gebouw zoveel mogelijk **multifunctioneel** te maken. Dit levert namelijk inkomsten op door intensiever gebruik. Het blijkt bij andere musea dat dit de truc is om zoveel mogelijk kostendekkend te kunnen werken. Multifunctioneel in deze casus betekent dat de stichting de overkoepelende partij is.
 - Het museum gebruikt een deel van de ruimtes voor tentoonstellingen. Het museum ontvangt inkomsten uit entreegelden en de museumwinkel.
 - Het museum ontvangt eenmalige subsidie om tijdelijke exposities te ontwikkelen in de tijdelijke tentoonstellingszaal/-zalen. Dit levert subsidie-inkomsten op voor het museum.
 - Grotere zalen in het gebouw (filmzaal en op de zolderverdieping) worden gebruikt voor het educatiedoel van het museum, overige activiteiten van het museum, de buurtfunctie en voor commerciële verhuur. De buurtfunctie en de commerciële verhuur leveren geld op voor de

stichting. Multifunctioneel houdt dus een intensiever gebruik in, wat inkomstenvoordelen oplevert.

- De horeca wordt zelf geëxploiteerd door de stichting of commercieel verhuurd, wat inkomsten oplevert voor de stichting.
- Als het gebouw een rijksmonument is, kan onderhoud gedeeltelijk worden bekostigd uit instandhoudingssubsidie van de RCE.

Verder onderzoek / Marktonderzoek

Om dit advies te complimenteren, is een marktonderzoek nodig om nauwkeurigere inzichten te krijgen in de mogelijkheden:

- Hoeveel **scholen** zijn in de regio die potentieel naar de Museumschool Rijsoord kunnen komen? Dit geeft veel inzicht over het verwachte aantal bezoekers.
- In hoeverre kan **horeca** op deze plek potentieel succesvol worden?
- Voorgesprekken met het **Ministerie van VWS** en het **Vfonds** over mogelijkheden van subsidieverstrekken.
- Voorgesprek met de **Museumstichting** over de mogelijkheden en eisen van een erkend museum te worden, om zo de Museumkaart te kunnen accepteren.
- Onderzoek nader wat er mis is gegaan bij het Marechausseemuseum in Buren, dat recent is gesloten, om hiervan te leren (zie Mariniersmuseum).

Bereikbaarheid

- Het museum dient voldoende **parkeermogelijkheden** te hebben, vooral vanwege de huidige slechte bereikbaarheid. Het parkeerterrein van de kerk ernaast kan hiervoor de oplossing zijn.
- De bereikbaarheid met het **openbaar vervoer** dient te worden verbeterd, vooral vanuit Rotterdam, om zo bezoekers en toeristen vanuit Rotterdam aan te trekken. Dit is essentieel: zonder goede bereikbaarheid valt een groot deel van de potentiële bezoekers af (zie analyse van het Mariniersmuseum, vooral m.b.t. het recent gesloten Marechausseemuseum in Buren).
- Advies: een directe buslijn vanuit metrostation Zuidplein in Rotterdam, wellicht via Ridderkerk, naar de Museumschool Rijsoord is zeer belangrijk voor een goede bereikbaarheid.

Tentoonstellingen

- Vraag een bureau met een goed, passend portfolio om de tentoonstelling vorm te geven.
- De gereconstrueerde **capitulatiezaal** is prima in de huidige vorm. De poppen kunnen echter worden vervangen door hologrammen of andere technieken, zoals AI, om veel meer **beleving** te creëren. Hier ligt een enorme kans die niet mag worden onderschat: de capitulatiezaal is dé aantrekkingskracht van het herontwikkelde museum, maar dient aan te sluiten bij de beleefwereld en doelstellingen van het museum, vooral wat betreft educatiedoelstellingen. Anders wordt de boot gemist bij het aantrekken van subsidies en nieuwe bezoekersstromen.
- Zaal over **Meidagen 1940**: In het aanbod aan WOII-musea behandelt geen museum het gehele, landsbrede verhaal van de Meidagen van 1940². Hier ligt dus een kans en een belangrijke toegevoegde waarde van de herontwikkelde Museumschool Rijsoord: vertel dit belangrijke verhaal! Lees verder in hoofdstuk 2 van dit rapport. Een aantal musea behandelen slechts één aspect van de Meidagen van 1940, waaronder:
 - Kazemattenmuseum, over de gevechten bij de Afsluitdijk;
 - Museum Rotterdam 40-45 NU, over het bombardement op Rotterdam;
 - Mariniersmuseum, over de rol van de mariniers in de gevechten bij Rotterdam;
 - Grebbelinie in het vizier, over de weerstand die bij de Grebbelinie is geboden.
 - Nationaal Militair Museum, enkele verhaallijnen worden hier behandeld, maar dit kan uitgebreider en meer wordt gefocust op de militair zelf.

² Kanttekening: Het Nationaal Militair Museum heeft een deel van de expositie Oorlogen gewijd aan de Meidagen van 1940. Dit is echter ook in dit museum geen hoofdthema.

- **Zaal over WOII in Ridderkerk, Rijsoord en omgeving:** Dit verhoogt de lokale relevantie en de lokale betrokkenheid door vrijwilligers, bedrijven en instanties. Bovendien sluit dit onderwerp beter aan bij het curriculum van basisscholen en middelbare scholen, wat een vereiste is voor een bezoek door schoolklassen. De huidige Museumschool Rijsoord heeft al een aantal WOII-objecten in de collectie die een lokaal verhaal vertellen. Dit kan worden aangevuld met objecten in bruikleen met een lokaal verhaal.
- **Tijdelijke tentoonstellingsruimte:** het hebben van een ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen biedt mogelijkheden om subsidie voor tijdelijke tentoonstellingen te ontvangen. Hier kunnen allerlei onderwerpen aan bod komen. Bijvoorbeeld over het boek over WOII in Ridderkerk die momenteel wordt geschreven, over de werkkampen nabij Rijsoord, Rijsoord als schildersdorp, enz.

Collectie

De **huidige collectie** van de Museumschool Rijsoord is minimaal. Het meest waardevolle object in de collectie is het gebouw zelf, waar de capitulatie is getekend en die nog in redelijk gave staat is. Waardevolle collectiestukken zijn met name de interieuronderdelen in de (gereconstrueerde) capitulatiezaal. Enkele andere objecten vertellen een lokaal verhaal van WOII in Rijsoord en Ridderkerk en zijn daarom waardevol om te gebruiken in de tentoonstelling over WOII in de omgeving.

Ik adviseer om een tentoonstelling te maken met aanvullende objecten in bruikleen waaraan een **persoonlijk verhaal** is verbonden en kan worden verteld. Bijvoorbeeld objecten met persoonlijke verhalen van een militair die daadwerkelijk in de Meidagen van 1940 heeft gevochten en mogelijk is gesneuveld. Dat geeft een blijvende indruk. Veel foto's van de Meidagen van 1940 en videomateriaal kan worden gebruikt van het Nationaal Instituut voor Militaire Historie (NIMH). Objecten met een persoonlijk verhaal kunnen wellicht in bruikleen worden verkregen van Defensiemusea (Nationaal Militair Museum, Marinemuseum en Mariniersmuseum) en andere musea. Zij zijn daartoe bereid.

Educatiemethoden

Om de doelstelling te bereiken en substantieel iets toe te voegen aan het aanbod van WOII-musea in Nederland, met het oog op het bieden van een substantiële beleving in de Museumschool Rijsoord, zijn **innovatieve educatiemethoden** erg belangrijk. Daarnaast is het zeer mogelijk dat grote subsidieverstrekkers vereisen dat de herontwikkelde Museumschool Rijsoord met educatiemethoden de bezoeker aan het denken zet.

Relevante **inspiratie voor educatiemethoden** kan worden verkregen bij: Nationaal Monument Oranjehotel, Nationaal Holocaustmuseum, Vrijheidsmuseum Groesbeek, Museum Rotterdam '40 - '45 NU, Nationaal Militair Museum en Verzetsmuseum Amsterdam.

De kern is dat het herontwikkelde museum niet te veel zou moeten zenden. Dat betekent niet te veel tekst en geen overmaat aan objecten, maar juist **zorgvuldig gekozen objecten** tentoonstellen die een bepaald **verhaal vertellen**. *Less is more*. Films, video's, foto's en een audiotour kunnen een aanvulling geven op de tentoonstelling om bepaalde doelgroepen beter te bereiken.

Het educatieprogramma van de Museumschool Rijsoord kan starten in het huidige **observatorium**. Deze ronde filmzaal biedt een zeer goede beleving van hoge waarde. Hierin kan een **introductiefilm** van zo'n tien minuten worden vertoond over de Meidagen van 1940. Inspiratie hiervoor kan de ronde filmzaal zijn in de tentoonstelling Oorlogen van het Nationaal Militair Museum, zie de analyse van dit museum. De introductiefilm kan gedeeltelijk met acteurs worden gemaakt, aangevuld met AI en grafische technieken, om zo op een aangrijpende manier het verhaal van de Meidagen van 1940 over te brengen, veel beter dan grote lappen tekst. Een goede

film geeft alle informatie, waardoor de tentoonstelling van de Meidagen van 1940 en de capitulatiezaal slechts waardevolle aanvullingen zijn.

De truc voor de Museumschool Rijsoord is om meer beleving toe te voegen aan de capitulatiezaal. Er zijn ontzettend veel foto's en video's beschikbaar over het moment zelf. Met **AI, hologrammen of augmented reality** kunnen de personen tot leven worden gebracht en kan het moment van het tekenen van de capitulatie bijna exact worden uitgebeeld in de gereconstrueerde capitulatiezaal. Moderne technieken kunnen hier veel beter het doel bereiken: vertellen wat hier is gebeurd. Niet alle mensen lezen namelijk graag, vooral jongeren niet.

Maar een educatieprogramma gaat verder. Het museum heeft een uitgelezen kans om bezoekende schoolkinderen, maar ook reguliere bezoekers, te laten nadenken. **Wat betekende de capitulatie voor Nederland?** Wat waren de gevolgen? Hoe herken je het afbreken van de rechtstaat en het inperken van de vrijheid? Waarom is de rechtstaat en vrijheid belangrijk? Allemaal essentiële vragen met een enorme actuele waarde. Dit zou onderdeel moeten zijn van de vaste tentoonstelling om de relevantie van het museum te vergroten en subsidieverstrekters aan te spreken en te overtuigen. Voorbeelden van musea die dit goed zijn, zijn Museum Rotterdam '40 - '45 NU en het Holocaustmuseum.

Subsidiemogelijkheden

Scenario 3 vraagt om grotere eenmalige investeringen, maar biedt tevens meer opties voor subsidies door allerlei organisaties. Subsidieverstrekters subsidiëren namelijk op basis van een goed, overtuigend verhaal dat aansluit bij hun doelstellingen en vereisten.

- **Ministerie van VWS**, hier zijn mogelijk subsidiemogelijkheden voor een grote som aan projectsubsidie.
- **Vfonds** steunt publieksprojecten die, lessen trekkend uit oorlog en gewelddadig conflict, bijdragen aan een sterke democratische rechtsstaat en een vreedzame samenleving. Deze projecten gaan over onze vrijheid, onze democratie of onze veteranen. Dit sluit perfect aan bij scenario 3.
- **VSBFonds**, dit fonds ondersteunt sociaal-maatschappelijke en culturele initiatieven. Ook dit sluit perfect aan bij de dubbelfunctie van het gebouw als museum en (maatschappelijk) buurthuis.
- **Bedrijven uit de omgeving** die graag financieel ondersteunen om aan hun maatschappelijke doelstellingen te voldoen.
- **Provincie**, vanwege het grotere bereik van het beoogde museum in scenario 3, met name vanwege een focus op schoolklassen uit de regio, kan de provincie Zuid-Holland welwillend zijn om structurele ondersteuning te bieden.
- **Gemeente Ridderkerk en omliggende gemeenten**, alle fondsen vereisen waarschijnlijk een betrokken en ondersteunende gemeenten. Daarnaast is een structurele ondersteuning van de gemeenten essentieel voor het overleven van het museum. Dit kan ook gedeeltelijk structurele ondersteuning zijn in natura. Bijvoorbeeld door het leveren van administratieve ondersteuning, onderhoud aan het pand en buitenonderhoud. Omliggende gemeenten kunnen worden betrokken bij het museum vanwege een focus op educatie aan schoolklassen in de regio.

Exploitatie

- De **zolderverdieping** is een zeer waardevol element in het gebouw. Het biedt namelijk ruimte die multifunctioneel kan worden ingevuld. Ruimte is een luxe, zo blijkt uit de analyse van gerelateerde musea.
 - Het kan commercieel worden verhuurd aan bedrijven voor meetingruimtes (zie Oranjehotel);
 - Grote zaal voor het museum (om grote groepen te kunnen ontvangen, is zeer waardevol);
 - Grote zaal voor de buurtfunctie;
 - Kantoren voor het museum en een kantine voor de vrijwilligers van het museum (essentieel, zie Verzetsmuseum);

- Bij alle musea blijkt ruimte zeer waardevol, en vooral ruimtelijkheid. Ga dus efficiënt om met ruimte.
- Door delen van het gebouw een **dubbelfunctie** te geven als buurthuis of gerelateerde functies, kan er financiering worden verkregen uit andere potjes bij de gemeente, zoals voor maatschappelijke doeleinden.
- Goed vormgegeven, terughoudende, simpele **horeca** kan winstgevend worden voor het museum. De kosten moeten zo laag mogelijk gehouden worden. Dit kan worden bereikt met één vaste manager van de horecaruimte aangevuld met vrijwilligers. Dan kan horeca enkele tientallen procenten van de inkomsten vormen.
- Haal inspiratie uit het Oorlogsmuseum Medemblik met horeca met een WOII-thema. Dit spreekt aan en legt een duidelijke link tussen de horeca en het museum. Bovendien biedt dit museum een veel bredere ervaring voor groepsactiviteiten, met activiteiten op het water, het museum en horeca.
- Haal inspiratie uit de horeca van het Oranjehotel voor winstgevende horeca.
- Het museum dient zoveel mogelijk **bezoekers** aan te trekken. Dit werkt namelijk overtuigend voor subsidieverstrekkers en levert inkomsten op. Dit zijn:
 - Scholen uit de omgeving die individueel kunnen worden aangesproken. Scholen komen vaak in de ochtend van een doordeweekse dag, wat rustige momenten zijn voor het museum.
 - Individuele bezoekers. Verschillende voordeelpassen trekken meer bezoekers aan. Deze bezoekers leveren individueel minder op voor het museum omdat ze een lagere entreprijs betalen, maar trekken wel grote aantallen bezoekers aan, zoals:
 - Museumkaart
 - Rotterdampas, Dordrecht pas en Ridderkerkpas
 - Veteranenpas
 - Toeristen. Rotterdam trekt steeds meer toeristen aan. Ook Kinderdijk ligt in de buurt van Rotterdam en Ridderwerk en trekt veel toeristen aan. Toeristen in Nederland (buitenlandse toeristen en Nederlanders) lijken steeds meer interesse te hebben in lokale WOII-verhalen, zo ervaren andere musea. Een buitenlandse toerist heeft geen kortingskaart en levert dus per persoon meer op voor het museum. Goede verbindingen en pr kan meer toeristen aantrekken tot het museum.
- Een **museumwinkel** kan ook extra inkomsten opleveren, enkele procenten van de totale inkomsten.
- Een aanwijzing tot **rijksmonument** van het schoolgebouw biedt potentie voor instandhoudingssubsidie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

Samenwerking

Relevante musea hebben de optie van een dependance afgewezen. Die past niet binnen hun doelstellingen, noch binnen hun budget. Toch staan de musea erg open voor samenwerkingen in de vorm van advies, naar elkaar verwijzen en het uitwisselen van collectiestukken in bruikleen.

Uitwerking scenario 3

Belangrijke overwegingen:

1. Een museum over de Meidagen van 1940 voegt echt iets **nieuws toe aan het WOII-museumaanbod** in Nederland, zie hoofdstuk 4 uit dit rapport.
2. De Meidagen van 1940 is een **lacune in de Nederlandse herinneringscultuur** van WOII, zie hoofdstuk 2 uit dit rapport. Het is een uitgesproken wens van de minister van OCW en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed om hier iets mee te doen. Dit biedt potentie en een argumentatie voor het heronwickelen van de Museumschool Rijsoord volgens scenario 3.
3. Dit scenario sluit waarschijnlijk erg goed aan bij de verwachtingen/vereisten van het Ministerie van VWS en het Vfonds voor **subsidieverstreking**. Hierbij mag rekening worden gehouden met waarschijnlijk een eenmalige subsidie van enkele miljoenen voor de herontwikkeling van het museum.
4. Dit scenario geeft een mogelijkheid voor een **bredere WOII-tentoonstelling** waardoor het museum beter aansluit op het WOII-curriculum van de basisschool en het voortgezet onderwijs, en een groter lokaal draagvlak krijgt. Dit is essentieel om schoolklassen aan te trekken.
5. Een ruimte voor een **tijdelijke tentoonstelling** geeft mogelijkheden voor het verkrijgen van eenmalige subsidies voor tijdelijke tentoonstellingen, wat belangrijk kan zijn in het kostendekkende vermogen van het museum op de jaarlijkse balans. Structurele subsidie voor tentoonstellingen bestaat niet.
6. **Ruimte** is een luxe. Dit scenario vereist voldoende ruimte voor het invullen van enkele onderdelen van het museum. Hiervoor is meer dan voldoende ruimte in het gebouw.
7. De **plattegrond** van het huidige schoolgebouw van de Johannes Postschool leent zich per uitstek zeer goed voor een herontwikkeling tot museum vanwege de losse lokalen. Slechts minimale aanpassingen zijn noodzakelijk. De entree kan worden gewijzigd naar de locatie waar nu toiletten zitten, zoals COUP voorstelt. Dit zorgt namelijk voor een betere omloop door het museum. Daarnaast adviseert COUP en ook ik om de kap te wijzigen en te vergroten, met een grote raampartij aan de rivierzijde. Ook adviseer ik om het planetarium te verwijderen en hier een uitbouw voor de horeca en het sanitair te realiseren, in combinatie met mogelijk een serre en/of terras aan de waterzijde.

De **indeling** van het museum is dan als volgt:

- Entree waar nu toiletten zijn.
- Tegenover deze entree de ontvangstbalie en een museumwinkel.
- Zaal 1 (huidig observatorium): zo laten. Hier kan een introductiefilm worden vertoond over de Meidagen van 1940. Zo'n opstelling blijkt uiterst effectief en spreekt de bezoeker zeer aan. Een potentieel waardevol element in het museum, maar het moet worden onderzocht wat de technische mogelijkheden zijn om met de alhier beschikbare apparatuur kwalitatief hoogstaande films te vertonen. Zo ja, dan is het echt een hoogwaardige toevoeging voor de beleving in het museum.
- Zaal 2: (huidige filmzaal): Zo laten. Een filmzaal met zo'n opstelling kan zeer waardevol zijn en multifunctioneel worden gebruikt om grote groepen te ontvangen en lezingen te houden. Ook kan deze zaal worden gebruikt om films te vertonen door het buurthuis of te worden verhuurd aan derden.
- Zaal 3 (huidige historische winkel): Tentoonstellingszaal over Meidagen van 1940, waarin persoonlijke verhalen worden verteld aan de hand van objecten.
- Zaal 4: Capitulatiezaal. Deze gereconstrueerde capitulatiezaal is de kern en de aantrekkingskracht van het museum.
- Zaal 5: Tentoonstellingszaal over WOII in Rijsoord, Ridderkerk en omgeving. Dit sluit aan bij het curriculum van scholen en geeft ruimte aan lokaal gebonden verhalen van WOII. Dit is essentieel om schoolklassen aan te trekken.

- Zaal 6 (huidige opslag): Zaal voor tijdelijke tentoonstellingen.
- Zaal 7 (huidige historische school): multifunctionele zaal om te gebruiken als educatiezaal voor groepen, een buurtfunctie, vergaderzaal om commercieel te verhuren, tijdelijke exposities, enz. Een sterk punt van deze zaal is namelijk de eigen opgang, waardoor deze onafhankelijk van het museum kan worden gebruikt.
- Huidige bibliotheek + observatorium: horeca + nieuwe toiletgroepen. Aan de waterkant kan dit eventueel worden uitgebreid met een serre en/of terras. Het gebouw van het observatorium kan worden verwijderd voor uitbreiding van de horecaruimte.
- Zolderverdieping: Zo'n enorme ruimte op de zolderverdieping is zeer waardevol voor het museum, zo blijkt uit de vele gesprekken met andere musea. Het verbinden van beide kapstructuren om daarmee de ruimte te vergroten, zoals COUP voorstelt, is een zeer goed idee om het gebruik van deze ruimte maar ook het comfort te vergroten. Een nieuw dak is wellicht constructief al noodzakelijk, maar geeft ook mogelijkheden voor betere isolatie. Hier kunnen worden gehuisvest:
 - Grote zaal voor groepen, om klassen te ontvangen voor educatiedoeleinden, commercieel verhuur of een activiteit van het buurthuis. Deze zaal zou aan de waterzijde kunnen worden gerealiseerd, zodat hier een raampartij kan worden aangebracht met uitzicht over de Waal en de molen, als toegevoegde waarde voor deze zaal. Ook zou dit een zaal kunnen zijn met een flexibele tussenwand voor extra multifunctionele inzetbaarheid en meerdere kleinere ruimtes te kunnen gebruiken en verhuren.
 - Educatiezaal waarin de educatiedoelstellingen kunnen worden uitgewerkt. In deze zaal wordt de bezoeker aan het denken gebracht over de rechtstaat, vrijheid en de gevolgen van het inperken van de rechtstaat en vrijheid.
 - Kantoren, meetingzaal en pauzeruimte voor het museum personeel en -vrijwilligers. Dit is essentieel voor het museum en wordt vaak vergeten.
 - Opslag van het museum, wat essentieel is om lid te worden van de Museumstichting als erkend museum. Dit moet een depotruimte zijn voor collectiestukken, maar ook opslag van bijvoorbeeld producten in de museumwinkel.

Overige overwegingen:

- Een tweede expositie over een losstaand onderwerp dat niet is gerelateerd aan WOII, zou zo sterk moeten zijn dat het zelf individueel bezoekers aantrekt.
 - Ik adviseer om *geen* permanente tentoonstelling te hebben over **Rijsoord als schildersdorp**. Het verhaal is prachtig, maar als hier geen topstukken van zeer bekende schilders tussenzitten, trekt dit geen bezoekers aan op zichzelf. Dan is het vooral een last. Het idee dat bezoekers komen voor zowel WOII als Rijsoord als schildersdorp, is een illusie. Als hier wel topstukken tussenzitten van zeer bekende schilders, moet de beveiliging van het museum enorm omhoog wat zeer veel extra kosten en beperkingen met zich meebrengt. Denk aan het Drents Museum en de recent gestolen museumstukken. Dit is niet haalbaar voor een klein museum als de Museumschool.
 - Ik adviseer om *geen* permanente tentoonstelling te hebben over **Rijsoord als vlasdorp**. Dit onderwerp zal geen individuele bezoekers aantrekken. Daarnaast zijn er al meerdere vlamusea in Nederland, waaronder in Hendrik-Ido-Ambacht.
 - Voor zowel Rijsoord als schildersdorp als een vlamuseum is de tijdelijke expositieruimte echter wel beschikbaar om deze onderwerpen tijdelijk aan te bieden.

Conclusie aanbevelingen en advies

'Als je het doet, doe het dan goed'. Dit lijkt niet alleen een aanbeveling, maar ook een regel in het advies voor de herontwikkeling van de Museumschool Rijsoord: alleen door het groots aan te pakken, kunnen grote subsidiepotten worden aangeschreven en kan een kostendekkende exploitatie mogelijk worden bereikt. De gemeente Ridderkerk mag hierbij echter rekening houden met de verwachting om structureel jaarlijks subsidie te moeten geven aan het herontwikkelde museum.

Echter, een multifunctionele herbestemming biedt ook belangrijke inkomsten, namelijk een stichting die:

- Het pand huurt van de gemeente;
- Het museum exploiteert;
- Horeca exploiteert/verhuurt;
- Zalen verhuurt aan
 - De gemeentelijke organisatie
 - Commerciële partijen
 - Maatschappelijke partijen, bijvoorbeeld als buurthuis.

De gemeente kan de subsidie dan ook geven in de vorm van:

- Vergoeding voor het gebruik van zalen in het gebouw voor maatschappelijke activiteiten;
- Actieve intentie van de gemeente om ruimtes in het gebouw te huren voor meetings en activiteiten vanuit de gemeentelijke organisatie;
- Onderhoud aan het pand als eigenaar van het pand.

Op basis van bovenstaande aanbevelingen, is scenario drie haalbaar. Voorgesprekken met mogelijke grote subsidieverstrekker en extra marktonderzoek wordt sterk aanbevolen om een beter beeld te krijgen van de implicaties van de herontwikkeling volgens dit scenario.

2. De betekenis van de Museumschool in de landelijke context

Dit voormalige schoolgebouwtje lijkt in eerste instantie onbeduidend, maar dat is het niet. Hier tekende generaal Winkelman de overgave van Nederland op 15 mei 1940. Vanaf dat moment was Nederland bezet door de Duitsers. Vanaf dat moment brak de nazi-bezetter beetje-bij-beetje de Nederlandse rechtstaat en vrijheid af. Een enorm belangrijk kantelpunt in de Nederlandse staatsgeschiedenis van vrijheid naar bezetting en onderdrukking, maar vreemd genoeg weggeëb'd in de Nederlandse herinneringscultuur. Vanwege dit moment heeft dit gebouw een hoge cultuurhistorische waarde op landelijk niveau, als bepalend erfgoed van de Tweede Wereldoorlog.

Meidagen van 1940

Het bewogen karakter van de capitulatie van Nederland op 15 mei 1940, getekend in Rijsoord, kan alleen worden begrepen in de context van de Meidagen van 1940. De Meidagen van 1940 markeren het einde van de Nederlandse vrijheid; de periode dat Duitse troepen het neutrale Nederland binnenvielen en Nederland deel werd van de Tweede Wereldoorlog. Dit betekende het einde van de democratie in Nederland en het begin van de bezetting.

Inval Nederland

Op 1 september 1939 viel Duitsland Polen binnen, waarop Engeland en Frankrijk de oorlog verklaarden aan Duitsland. De Tweede Wereldoorlog was begonnen. Nederland was neutraal, net zoals in de Eerste Wereldoorlog, maar wel vanaf 28 augustus 1939 sterk gemobiliseerd: 280.000 Nederlandse militairen stonden klaar bij forten, kazematten, Nederlandse verdedigingslinies en vliegvelden om ons land voor te bereiden op de nieuwe oorlog en mogelijk te moeten te verdedigen. Een enorm aantal Nederlandse militairen waren op de been. Een gewapende neutraliteit. De dreiging vanuit Duitsland werd namelijk gevoeld.

Ondanks de neutraliteit zag ons land met lede ogen de opkomst van Hitler in Duitsland aan. Nog snel werden in 1939 Nederlandse verdedigingswerken opgepoetst en gemoderniseerd. Nederland schafte nieuwe wapens aan en oude plannen uit de kast gehaald om nog snel nieuwe verdedigingslinies aan te leggen aan de grens met Duitsland: de Peel-Raamstelling, Grebbelinie, Afsluitdijk en Wonstelling, en veel extra bouwwerken rondom en tussen forten.

Het doel van Duitsland was om snel Frankrijk aan te vallen en op de knieën te krijgen, via België. Nederland lag op de flank van deze strategie. De inval van Nederland was slechts een zijtoneel. Het Duitse middel in Nederland was daarom een bliksemsnelle aanval, met een razendsnelle opmars van het Duitse leger om het Nederlandse leger te overrompelen, de koningin en regering gevangen te nemen en vervolgens direct door te steken naar Frankrijk en Engeland. Dat was een erg gewaagd plan en is niet gelukt: het Nederlandse leger bood onverwacht grote weerstand waardoor de inval in Nederland te lang duurde voor de Duitsers.

Aanval op vliegveld

De Duitsers startte de inval met een verrassingsaanval op de Nederlandse vliegveld in het westen van het land. Duitse bommenwerpers vlogen over de Waddenzee naar de Noordzee, zodat Nederland zou denken dat ze onderweg waren naar Engeland. Maar 's nachts om 3.55 uur, twintig minuten vóór zonsopgang, zwaaiden ze vanaf de Noordzee plotseling af in oostelijke richting om Nederlandse militaire vliegvelden in Noord- en Zuid-Holland te bombarderen en de weg vrij te maken voor Duitse luchtlandingen van parachutisten: Ockenburg, Ypenburg, Valkenburg, Waalhaven, Bergen, De Kooy en Schiphol werden gebombardeerd en Nederlandse oorlogsvliegtuigen uitgeschakeld.

Maar die aanval mislukte. Nederlandse troepen boden weerstand. Een enorm aantal Duitse parachutisten daalde neer uit de lucht. Door de Nederlandse weerstand kwamen de Duitse

parachutisten te verspreid terecht en werden Duitse vliegtuigen uitgeschakeld, waardoor de vliegvelden rond Den Haag niet snel werden veroverd. De Duitse parachutisten landden in een benarde positie en moesten wachten op de troepen die over land via Rotterdam zouden moeten komen, maar werden opgehouden door Nederlandse troepen bij o.a. Mill, Moerdijkbruggen en in Rotterdam bij de Maasbruggen.

Peel-Raamstelling

De 100km lange Peel-Raamstelling langs de Duitse grens in Limburg is alleen bij Mill aangevallen. Het beekdal van de voormalige Groote Beek is hier namelijk smal en bebouwd, waardoor de Duitse troepen ongezien tot aan het kanaal konden naderen. Daar stonden daarom Nederlandse S-kazematten.

Een Duitse pantser trein stootte in de ochtend van 10 mei ongehinderd door de Peel-Raamstelling over een spoorbrug om troepen achter de linie af te zetten, waarvan een deel van deze Duitse troepen vervolgens de stelling bij Mill in de rug aanviel. Nederlandse militairen hadden al het spoor geblokkeerd met een aspergeversperring. Op de terugweg ontspoorde daardoor de Duitse pantser trein. Veel verder was het toch niet gekomen, want de Nederlandse troepen hadden ook al de bruggen opgeblazen. Vervolgens brak er een hevig gevecht uit die twee dagen duurde. Op 11 mei werden de Nederlandse troepen bij Mill verslagen en stootten de Duitse troepen door naar de Moerdijkbruggen. Door o.a. de weerstand die bij Mill is geleverd, werden deze Duitse troepen ernstig vertraagd in het leveren van ondersteuning aan de gelande Duitse parachutisten in de Randstad.

Grebbe linie

Een andere aanval ging via de Grebbe linie. De Grebbeberg, onderdeel van de Grebbe linie, speelde een cruciale rol in de verdediging van Nederland. Om deze linie te versterken, werden gebieden onder water gezet, maar tussen Wageningen en de Grebbeberg was dit niet mogelijk. In de nacht van vrijdag 10 op 11 mei richtte de Duitse aanval zich daarom met name op deze zwakke plek in de Grebbe linie. De Nederlandse troepen boden vier dagen weerstand. Daarbij zijn rond de Grebbeberg meer dan 400 Nederlandse militairen gesneuveld. Zij liggen begraven op de Grebbeberg die ze verdedigden.

Omdat de Duitsers stokten bij de Grebbeberg, hebben ze de Grebbe linie bij Scherpenzeel aangevallen. Hier lag namelijk een smal stuk geïndeerd terrein waarvan de Duitsers wisten dat ze het konden forceren om door te breken. Bij deze gevechten is Scherpenzeel sterk beschoten en grotendeels verwoest. Er vielen geen burgerslachtoffers, want alle 150.000 omwonenden van de Grebbe linie waren al geëvacueerd vóór 10 mei, inclusief vee.

Afsluitdijk

De Nederlandse verdedigingswerken bij Kornwerderzand en Den Oever waren de sterksten van ons land en sloten de toegang tot de nieuwe Afsluitdijk hermetisch af, en daarmee een belangrijke toegang tot Noord-Holland. De Duitsers liepen vast bij de Afsluitdijk. Ze konden de dijk niet oversteken. Tot 14 mei. Na het bombardement op Rotterdam capituleerde Nederland. De Nederlandse troepen bij Kornwerderzand kropen teneergeslagen uit de kazematten en leverde hun wapens in. Deze Nederlandse militairen waren nooit verslagen, maar hadden toch verloren.

Bombardement op Rotterdam

De Duitse strategie om de strijd in Nederland snel te beslissen, was mislukt, want de Duitsers stuitten op te veel weerstand. Ook bij Rotterdam: de Duitse parachutisten die waren geland op de Nieuwe Maas werden opgehouden en konden niet de Maasbruggen oversteken richting Vesting Holland, richting Den Haag. De Duitse troepen gaven in de ochtend van 14 mei om 9.00 uur

Nederland een ultimatum om de strijd te staken, omdat anders de “*scherpste maatregelen van vernieling*” zouden volgen, namelijk een bombardement op Rotterdam, als onderdeel van een grote actie om de oversteek van Duitse troepen over de Nieuwe Maas te ondersteunen.

Nederland voelde een verplichting naar de bondgenoten Frankrijk en Engeland om de strijd niet te snel op te geven. De Duitse commandant interpreteerde dat Nederland wilde onderhandelen en de strijd zou willen staken. Om onnodig bloedvergieten in Rotterdam te voorkomen, stuurde de Duitse commandant in Rotterdam een bericht om de aanval met bommenwerpers vanuit Bremen te staken en uit te stellen. Maar dit bericht bereikt nooit de bommenwerpers.

De Duitse commandant op de grond bij het Noordereiland in Rotterdam laat nog rode lichtkogels afschieten om de aankomende vliegtuigen tegen te houden. Een deel van de Duitse vliegtuigen zwenkt af, maar de rest laat honderd ton bommen op Rotterdam vallen. Bijna de gehele binnenstad van Rotterdam werd verwoest; niet alleen door de Duitse bommen, maar vooral door de daaropvolgende branden. Er vallen circa 850 doden en 80.000 daklozen. De Nederlandse generaal H.G. Winkelman kon niet anders dan het verzet staken en zich overgeven. Om 16.50 uur stuurde Winkelman een telexbevel waarin hij aangaf dat de strijd ten einde was. De Duitse vliegtuigen die al in de lucht waren om Rotterdam opnieuw aan te vallen, werden terug gevloten.

Was dit bombardement zo bedoeld? De Duitsers wilden met het bombardement op Rotterdam niet de Nederlandse capitulatie afdwingen, maar de oversteek over de Nieuwe Maas ondersteunen. De Duitse bombardementen op Guernica, Warschau, Kristiansand en Elverum (Noorwegen) laten zien dat de Duitsers een groot bombardement op steden (burgerdoelen) gebruikten om een gevecht op de grond te voorkomen of te beslissen, in opdracht van Göring; het was een heftige en krachtige genadeklap om Rotterdam te verslaan en door te steken naar Den Haag en Amsterdam. Rotterdam was een frontstad in een strijd en de Duitsers gaven een genadeklap om de stad om zijn knieën te krijgen.

Geen illusie

Tegelijkertijd had de Nederlandse legerleiding onder leiding van Winkelman niet de illusie dat ze het sterke Duitse leger konden tegenhouden. Het doel was zo lang mogelijk weerstand te bieden. Zo kon op 13 mei Koningin Wilhelmina met haar familie en de meeste ministers naar Engeland vluchten en werd voorkomen dat de Duitsers hun snelle opmars konden voortzetten richting Engeland en Frankrijk.

Capitulatie

Op 14 mei 1940, om 16.50 uur geeft Winkelman zich over: *“Duitschland heeft hedenmiddag Rotterdam gebombardeerd, terwijl Utrecht met vernietiging wordt bedreigd. Ik meen derhalve, ter sparing van de burgerbevolking en ter voorkoming van verder bloedvergieten, gerechtigd te zijn aan de troepen onder Uw bevelen het bevel te geven onzerzijds den strijd te staken.”*

De ochtend erop, op 15 mei, werd Winkelman door een Duitse auto met witte vlag opgehaald in Den Haag en via het verwoeste Rotterdam naar Rijsoord gereden, waar de Duitse generaal Student al een hoofdkwartier had ingericht. Bij het hek van de school wordt Winkelman opgewacht door de Duitse generaal von Kùchler. Hier tekende Winkelman de capitulatie (overgave) van Nederland.

Bezetting begint

Op 16 mei waren veel Nederlanders opgelucht. Na dagen oorlog, bombardementen, honderden doden, spanningen, verwoeste huizen, vluchtelingen, zorgen, stress... pfff, eindelijk is het vechten voorbij. *“Alles beter dan die hel!”* Maar ook: *“Nee, echt, ik ben blij om jullie, maar ik wou dat ik dood onder de stenen lag”*, was de reactie van een joodse Rotterdammer. Niet iedereen vond de bezetting erg; het nazi-regime had ook sympathisanten onder Nederlanders.

Tijdens de meidagen van 1940 zijn meer dan 2200 Nederlandse militairen gesneuveld op het slagveld en 6000 gewond geraakt. Zij verdedigden ons land. Daarnaast kwamen 2.600 burgers om.

Niemand wist op 16 mei 1940 hoe lang de oorlog zou duren, en hoe verschrikkelijk het nazi-regime zou worden. Onderdrukking, Holocaust, evacuatie, fusillades, verzet, onderduik, slagvelden, bunkers van de Atlantikwall, Hongerwinter, voedseldroppings, enz. Op 16 mei 1940 begon de oorlog eigenlijk pas voor Nederland... Vanaf dat moment, langzaam, stap-voor-stap, werd de Nederlandse rechtsstaat uitgehold door het nazi-regime, totdat deze geheel was uitgekleed en verdwenen uit de samenleving. Niemand was meer vrij of veilig. De dictator, geweld, angst, haat, onrecht en onderdrukking namen de samenleving over.

Dit schooltje in Rijsoord markeert dit belangrijke kantelpunt; vanaf hier was Nederland niet meer vrij, maar bezet!

Waarom in Rijsoord?

Op 10 mei 1940 landden er zesduizend Duitse parachutisten in de omgeving van Rotterdam en Rijsoord. Zij moesten de bruggen over de Maas, de Merwede en het Hollands Diep veroveren en een doorgang forceren naar Rotterdam en Den Haag. Zij werden echter opgehouden bij zowel Dordrecht als Rotterdam. De bevelhebber van de parachutisten was generaal Kurt Student. Hij vestigde zijn hoofdkwartier in de herberg Het Wapen van Rijsoord, vlakbij het front in Rotterdam maar op gepaste afstand van het oorlogsgeweld.

Het ondertekenen van de capitulatie gebeurde daarom in Rijsoord. Niet in het hoofdkwartier van Kurt Student in Het Wapen van Rijsoord, maar in het schoolgebouw van de School met de Bijbel, aan de Rijksstraatweg. Waarschijnlijk was er in het restaurant te weinig plaats voor de capitulatieformaliteiten, waarbij vijftien mensen betrokken waren: generaal Winkelman en vijf Nederlandse officieren, de Duitse generaal Von Küchler met zes officieren, en daarnaast nog een Duitse oorlogsverslaggever en een Duitse tolk.

Bovendien gebeurt het vaker dat bij dit soort officiële overleggen in oorlogstijd een centraal overleg is in één ruimte, maar ook andere ruimtes worden gebruikt voor andere gelijktijdige overleggen. Een schoolgebouw is in zo'n situatie perfect. De kinderen kunnen naar huis worden gestuurd en er staan al tafels, stoelen en andere voorzieningen voor een vruchtbaar overleg. Bovendien heeft een schoolgebouw de luxe van meerder afzonderlijke ruimtes voor meerdere overleggen, wanneer nodig.

Andere belangrijke capitulatieplekken in Nederland

Er zijn naast het gebouw van de Museumsschool in Rijsoord nog andere gebouwen in Nederland met een hoge cultuurhistorische waarde, als plekken waar zich ook een kantelpunt in het verloop van de Tweede Wereldoorlog in Nederland heeft afgespeeld.

De voormalige St. Josephschool, Achterveld

Aan het einde van de Hongerwinter vonden onderhandelingen plaats in de voormalige St. Josephschool, nu bekend als buurthuis 'De Moespot', tussen belangrijke geallieerde generaals, prins Bernhard en de hoogste Duitse functionaris, Arthur Seyss-Inquart. Deze gesprekken, die op 30 april 1945 resulteerden in het Akkoord van Achterveld, gingen over de Duitse overgave en het organiseren van geallieerde voedseldroppings in West-Nederland. Tijdens de Hongerwinter was West-Nederland geïsoleerd van energie en voedsel, maar buitenlandse hulp werd geboden door middel van zeetransporten, waaronder Zweeds meel voor bakkerijen om Zweeds witbrood te maken. Distributie was echter problematisch, waardoor de geallieerden voorstelden om voedsel te droppen met vliegtuigen en het aan te voeren met schepen en vrachtwagens.

Op ambtelijk niveau vonden uitgebreide besprekingen plaats, met name in Den Haag, tussen hogergeplaatste Duitsers, waaronder rijkscommissaris Seyss-Inquart en Generalkommissar Wimmer, en leden van het College van Vertrouwensmannen, zoals Willem Drees, die direct contact hadden met de Nederlandse regering in Londen. Uiteindelijk werd overeengekomen dat er een ontmoeting zou plaatsvinden nabij de frontlinie achter Amersfoort, in het dorpje Achterveld. Deze ontmoeting vond plaats op zaterdag 28 en maandag 30 april 1945, waarbij de onderhandelingen plaatsvonden in de voormalige St. Josephschool op de Jan van Arkelweg 6.

Het Akkoord van Achterveld, ook bekend als de Voedselconferentie van Achterveld, was een overeenkomst tussen de geallieerden en de Duitse bezetter voor voedselhulp aan West-Nederland tijdens de Hongerwinter, met als neven doel de Duitsers te bewegen tot capitulatie. De hoogste geallieerde generaals uit de Verenigde Staten, Canada, Verenigd Koninkrijk, Rusland en Nederland namen deel aan de onderhandelingen, wat leidde tot de uitvoering van Operatie Manna en Chowhound voor voedseldroppings en Operatie Faust voor voedseltransport over de weg. Na 1 mei 1945 hadden zowel de RAF als de USAAF hun eigen droppingzones, waarbij meer dan 11.000 ton goederen werd gedropt boven bezet Nederlands gebied gedurende acht dagen.

Het voormalige schoolgebouw waar de onderhandelingen plaatsvonden, speelde een cruciale rol in het aanpakken van de hongersnood tijdens de Hongerwinter en als voorbereiding op de capitulatie-onderhandelingen in Wageningen. Deze hoge cultuurhistorische waarde van dit in

eerste instantie onbeduidend lijkend schoolgebouwtje, heeft veel overeenkomsten met de Museumsschool in Rijsoord.

Wageningen - Hotel de Wereld en de Aula van de landbouwhogeschool

Hotel De Wereld is het symbool voor de capitulatie van de Duitsers en het einde van de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Het comité beweert dat de 'capitulatie een feit was' nadat Blaskowitz met 'Jawohl' geantwoord had op de vraag van Foulkes of hij wilde capituleren. Hotel De Wereld is daarom geheel terecht een rijksmonument van WOII, omdat daar de Duitse capitulatie is overeengekomen op 5 mei 1945. Echter, op zondag 6 mei 1945 is de Duitse capitulatie in de aula van de landbouwhogeschool daadwerkelijk getekend en nader uitgewerkt. Daarom heeft ook deze aula een hoge cultuurhistorische waarde als plek dat het einde van WOII en de definitieve capitulatie van de Duitse bezetter herdenkt.

Hotel de Wereld en de Aula van de landbouwhogeschool vormen momenteel onderdeel van het Nationaal Vrijheidskwartier Wageningen. Samen met Hotel de Wereld vormt de Aula hét iconische ruimtelijk-fysieke symbool van de bevrijding van Nederland en de capitulatie van de Duitse bezetter. Daarmee is de Aula belangrijk erfgoed van de bevrijding van WOII.

Vergeeten

Waarom krijgen de Meidagen van 1940 zo weinig aandacht in de Nederlandse herinneringscultuur van de Tweede Wereldoorlog?

De inval van Duitsland, de gevechten tijdens de Meidagen van 1940 en de Nederlandse capitulatie markeren het verlies van Nederland. Een natie kijkt niet graag terug op verlies. Daarentegen heeft Nederland uiteindelijk WOII 'gewonnen' toen Duitsland werd verslagen en in 1945 capituleerde. Aan de ene kant zijn de Meidagen van 1940 dus overruled door de verschikkingen van de daaropvolgende WOII, maar aan de andere kant kijkt Nederland terug op de 'winst' van 1945, en niet op het verlies van 1940. De Meidagen van 1940 zijn in de schaduw komen te staan van de verschrikken van WOII.

De Meidagen van 1940 zijn daarom stilgezwegen. Men praatte niet over dit verlies. Het is cru dat ook de Nederlandse militairen die hebben gevochten, gewond zijn geraakt en zijn gesneuveld terwijl ze vochten voor Nederland, niet de eer krijgen die hen toekomt. Bovendien kan Nederland als land dan niet reflecteren op de Meidagen van 1940, de capitulatie en de daarop volgende gebeurtenissen.

Aanwijzingsprogramma

Daarom heeft de RCE in 2019 de Verkenning Militair Erfgoed opgesteld. Hierin stelt de RCE dat er lacunes zitten in het rijksmonumentenbestand, namelijk specifiek van de periodes van de Koude Oorlog, Tweede Wereldoorlog, Eerste Wereldoorlog en Belgische Opstand. V.w.b. WOII ontbraken er een aantal thema's in het rijksmonumentenbestand, waaronder onderduik, evacuatie, droppings, Hongerwinter, slagvelden, luchtoorlog, enz.

De minister van OCW heeft daarop de opdracht gegeven aan de RCE om aanwijzingsprogramma's te starten. De programmaleider Militair Erfgoed bij de RCE, Ben de Vries, heeft daarop Rutger Noorlander gevraagd om een onderzoek te doen naar de rijksmonumentenbestanden van de periodes van de Belgische Opstand, Eerste Wereldoorlog en Tweede Wereldoorlog. Rutger heeft zeer veel gesprekken gevoerd met experts, organisaties, eigenaren en andere betrokkene om met hen te spreken over het aanwijzingsprogramma en hen te vragen naar hun aanbevelingen, om zo tot een lijst te komen met een zo'n groot mogelijk draagvlak. Hij heeft een lijst opgesteld van aan te wijzen nieuwe rijksmonumenten van deze periodes, een zogenaamde longlist. Hij heeft vervolgens deze kritisch geanalyseerd om tot een shortlist te komen. De Museumschool in Rijsoord staat op beide lijsten als erfgoed van de Tweede Wereldoorlog, met een hoge waarde op landelijk niveau. Dat betekent dat de Museumschool in Rijsoord behoort tot de top van het WOII-erfgoed in Nederland; hier is iets heel belangrijks gebeurd.

Op het moment van schrijven dient de RCE de aanwijzingsprogramma's te starten op basis van de opgeleverde en beoordeelde lijsten met objecten. Ze zijn nog intern in gesprek en in gesprek met het ministerie van OCW. Het eerste object van WOII is al in voorbescherming om te worden aangewezen tot WOII-rijksmonument, namelijk de Snellbootbunker in IJmuiden, aangezien deze werd bedreigd met sloop.

3. Toelichting op en analyse van de aanwezige collectie in de Museumschool Rijsoord

De heer Ad Los heeft rond 1995 het gebouw van de voormalige Johannes Postschool aangekocht en is hier vanaf ongeveer het jaar 2000 een museum begonnen rond het thema van de capitulatie, vanwege de bewogen geschiedenis van het gebouw. Dit museum heette Museum Johannes Postschool, maar werd ook wel het Capitulatiemuseum genoemd. In dit museum heeft hij met andere vrijwilligers de capitulatiezaal gereconstrueerd zoals de staat gedurende WOII, op basis van foto's en video's van het moment van tekenen van de capitulatie op 15 mei 1940. Dit museum heeft hij uitgebreid met een expositie van een historisch klaslokaal, een historische winkel, observatorium, planetarium en een historische bibliotheek. Een erg mooi particulier museum, maar met een "fantastisch gebrek aan focus", zo merkte een expert op tijdens de expertmeeting van 2 februari 2024.

Deze collectie wordt hieronder geanalyseerd en gewaardeerd met het oog op de herontwikkeling van de Museumschool Rijsoord en vanuit de scenario's uit hoofdstuk 1 van dit rapport. Er wordt daarom hieronder onderscheid gemaakt tussen:

1. Objecten gerelateerd aan het tekenen van de capitulatie.
2. Objecten gerelateerd aan de Meidagen van 1940.
3. Objecten gerelateerd aan WOII in de regio van Rijsoord.
4. Overige objecten die mogelijk interessant zijn voor de herontwikkeling, waaronder de de tijdmachine en authentieke interieuronderdelen.

Het doel van deze analyse is een bepaalde focus aanbrengen. Alles buiten deze focus heeft een lage waarde.

Overzicht objecten

Hieronder worden de **collectie-onderdelen met een hoge waarde** beschreven. Het wordt aanbevolen om deze objecten te behouden in het proces van herontwikkelen van de Museumschool. Deze objecten zijn hoog gewaardeerd in het door de auteur aangevulde taxatierapport, die als bijlage bij dit rapport is gevoegd.

Noot: Deze analyse is gebaseerd op het taxatierapport van Apresa van 12 december 2023. Niet alle objecten met een hoge waarde zijn genoemd in deze inventarislijst. Het belangrijkste object dat ontbreekt op deze inventarislijst is de parachute uit WOII.

1. Het **gebouw** is het topstuk van de collectie. Het karakter van dit schoolgebouw is van hoge waarde en het wordt aanbevolen dit karakter te behouden, met aparte klaslokalen, de originele voorgevel, raampartijen en de plattegrond van afzonderlijke klaslokalen. Zie de waardestelling in het rapport van COUP.
2. **Objecten gerelateerd WOII.** Deze zijn onder te verdelen in drie subthema's:
 - Objecten gerelateerd aan het moment van het tekenen van de **capitulatie**.
 - De voormalige **capitulatiezaal** is door Ad Los en vrijwilligers gereconstrueerd tot de staat op 15 mei 1940, waarbij ook enkele objecten (o.a. kasten) zijn gereconstrueerd. Ondanks dat het gereconstrueerd is, heeft het geheel van objecten in deze zaal een **hoge belevingswaarde**, en is het daarom waardevol om deze objecten te behouden voor de herontwikkeling van het museum.
 - De **poppen met uniformen** zijn zeer mooi, maar hebben in deze tijd een **indifferente belevingswaarde**. De beleving van de capitulatiezaal kan met moderne technieken als AI, hologrammen of augmented reality sterk worden verbeterd, waardoor de capitulatiezaal veel beter op een actieve manier het verhaal van de capitulatie verteld. Hier liggen enorme

kansen voor het museum, waarin de rol van de poppen is achterhaald met moderne technieken.

- **Overige objecten** gerelateerd aan het tekenen van de capitulatie en hebben daarom ook een **positieve waarde**. Waaronder:
 - Sabel, visitekaart en autovaandel van Winkelman.
 - Top vaandel met tekst "voor koning en vaderland" gevonden in puinhopen op Malieveld 14 mei 1940.
 - Kranten 15 mei 1940.
 - Alle schoolplaten en schilderijen van Winkelman of het tekenen van de capitulatie.
 - Bronzen borstbeeld van Generaal Winkelman op zwart marmeren sokkel met koperen naamplaat, dat buiten staat.
 - Marmeren oorlogsmonument dat buiten staat.
 - Kopieën van documenten, zoals een capitulatiedocument.
 - Alle objecten gerelateerd aan de **Meidagen van 1940** hebben een hoge waarde.
 - Alle objecten in de vitrines in de gang die gerelateerd zijn aan de Meidagen van 1940.
 - Objecten gerelateerd aan de opmars van de Duitsers, waaronder schoolplaten.
 - Objecten gerelateerd aan het bombardement op Rotterdam.
 - Alle schoolplaten en schilderijen met een tafereel omtrent de Meidagen van 1940, zoals van het bombardement op Rotterdam, de Sint Laurenskerk, Maasbruggen.
 - Glazen bouwsteen van de Rotterdamse passage dak, ontwerp van Gustave Falconnier.
 - Glas-in-lood raam met wapens van Rijsoord en Ridderkerk en capitulatie (is relatief nieuw, maar wel zeer fraai).
 - Objecten gerelateerd aan **andere WOII-verhalen** kunnen mogelijk onderdeel uitmaken van een nieuwe WOII-tentoonstelling. Daarom hebben deze een positieve of hoge waarde.
 - Alle objecten gerelateerd aan het neergestorte Lancaster-toestel, inclusief de motor en propeller, foto's en informatie over de bemanning, parachute, film, enz.
 - De oorlogsgebruiksvoorwerpen in de ruimte 'winkel'.
 - Alle objecten in de vitrines in de gang die gerelateerd zijn aan WOII, waaronder de kristalontvanger en het stuk textiel van een gevangene uit Kamp Vught met verhaal.
 - Transportkar uit de Hongerwinter.
 - Duitse helm die recent is gevonden bij het magneetvissen.
 - Alle schoolplaten en schilderijen gerelateerd aan WOII.
3. **Algemene objecten** kunnen waardevol zijn in de herontwikkelde museumschool. Ik raad aan om in de herontwikkeling van het museum vast te houden aan het authentieke karakter van het voormalige schoolgebouw, zoals de vorige eigenaar heeft geprobeerd terug te brengen d.m.v. de keuze voor objecten. Deze objecten kunnen daarom mogelijk worden hergebruikt in het herontwikkelde museum als kostenbesparing.
- De vitrinekasten in de gang zijn zeer fraai.
 - Schoolplaten kunnen zeker ook worden hergebruikt om het karakter van de school te laten zien.
 - Kapstokken.
 - Kasten en gebruiksvoorwerpen.
 - Tafels en stoelen.
 - De ronde tijdmachine met apparatuur om hier films in af te spelen.
 - Veel deuren, raamkozijnen en plafonds zijn waarschijnlijk origineel of authentiek-lijkend. Ik raad aan hier zeer zorgvuldig mee om te gaan met als doel zoveel mogelijk authenticiteit aan het gebouw te behouden of terug te brengen.
 - Vlaggenstok met vlaggen.

Oordeel over collectie

Voor een WOII-museum, is de collectie van de Museumschool Rijsoord opvallend minimaal, met slechts een klein aantal objecten die origineel uit WOII zijn en een hoge waarde hebben.

De collectie bestaat met name uit kopieën, namaak en gereconstrueerde objecten. Ook het gebouw blijkt sterk te zijn gewijzigd in de naoorlogse periode, zie hiervoor de waardestelling van COUP. De meubels in de capitulatiezaal zijn gereconstrueerd of bij elkaar verzameld, maar geenszins origineel uit deze ruimte uit WOII. De Nederlandse uniformen van de poppen zijn geschonken door Defensie in het jaar 2000, maar geenszins behorend tot de personen die op 15 mei 1940 een rol hadden. De insignes zijn origineel en op de uniformen bevestigd. De Duitse uniformen van reproducties. Veel documenten zijn kopieën, en veel foto's zijn prints.

Zoals in hoofdstuk 1 wordt beargumenteerd, wordt aanbevolen om de Museumschool te herontwikkelen met de capitulatiezaal, een tentoonstelling over de Meidagen van 1940 en een tentoonstelling over WOII in de regio van Rijsoord. Alle originele objecten die hieraan gerelateerd zijn, kunnen zondermeer onderdeel worden van de nieuwe collectie. Enkele kopieën, reproducties en namaak-objecten kunnen ook worden hergebruikt in een nieuwe tentoonstelling, aangevuld met andere objecten in bruikleen van andere musea.

Iets kopen is altijd duurder dan iets behouden. Ik raad sterk aan om te beoordelen of overige objecten wellicht toch passen in het concept van de herontwikkelde Museumschool. De tijdmachine kan bijvoorbeeld worden hergebruikt voor een fantastische beleving met het vertonen van een introductiefilm van het museum. Een authentieke sfeer in het gebouw kan bijdragen bij een bepaalde beleving die gecreëerd kan worden, en ook hieraan kunnen verschillende objecten uit de huidige inventaris aan bijdragen, zoals kapstokken, lampen, tafels, stoelen, schoolplaten, enz.

Overige objecten uit de huidige collectie kunnen worden afgestoten omdat niet niet passen in de nieuwe focus noch aansluiten bij de nieuwe doelstelling van het museum.

4. Analyse 13 relevante musea

In dit onderzoek zijn dertien relevante musea geanalyseerd. Er is gesproken met een directeur, curator of educatiemedewerker van het museum om een beter inzicht te krijgen in het museum. De analyses van deze musea worden hieronder weergegeven. Bij elke analyse worden de adviezen van het betreffende museum of als conclusie van de analyse, gegeven.

Er zijn geen gesprekken geweest met alle musea, vanwege beperkte mogelijkheden in de agenda's. Er is daarom niet gesproken met een vertegenwoordiger van het Nationaal Holocaustmuseum en het Nationaal Militair Museum (NMM).

Kazemattenmuseum Kornwerderzand

Adres: Afsluitdijk 5, Kornwerderzand

Website: <https://www.kazemattenmuseum.nl/>

Relevantie voor Museumschool Rijsoord

Dit is een van de belangrijkste musea in Nederland omtrent de Meidagen van 1940, maar dan met een focus op de gevechten bij Kornwerderzand (Afsluitdijk). Ook in het Kazemattenmuseum vormt het gebouw het belangrijkste deel van de collectie, namelijk de kazematten (bij de Museumschool is het gebouw het belangrijkste deel van de collectie).

De Meidagen van 1940 hebben op Kornwerderzand vijf dagen geduurd. De Duitsers hebben twee keer geprobeerd om de Afsluitdijk over te gaan, maar werden bij Kornwerderzand tegengehouden door de Nederlanders alhier. Er zijn oorlogshandelingen geweest met gevechten en bombardementen, maar de Duitsers konden de stelling bij Kornwerderzand niet passeren. Er is niet zwaar gevochten, maar wel geschoten uit één kazemat.

Doelstelling

De geschiedenis vertellen van de kazematten op Kornwerderzand en wat daar heeft plaatsgevonden.

Focus van het museum

De kern van de collectie zijn de Nederlandse kazematten van vóór 1940 en enkele Duitse bunkers uit de Tweede Wereldoorlog. In enkele kazematten/bunkers zijn verschillende tentoonstellingen ingericht. Het museum is gelegen op Kornwerderzand, een eiland in de afsluitdijk aan de kant van Friesland.

De website van het museum vertelt “Enkele kilometers uit de Friese kust liggen de beroemde kazematten van Kornwerderzand op de Afsluitdijk. Het is de enige plek in Europa waar in de meidagen van 1940 de Duitse Blitzkrieg vastliep. Slechts 225 Nederlandse soldaten wisten zo’n 13.500 Duitsers tegen te houden. Een verhaal om trots op te zijn.”. De gemiddelde bezoeker komt met name voor de kazematten.

Collectie

Het museum vertelt het hele historische verhaal van deze plek vanaf de mobilisatie tot de Koude Oorlog. Er staan zeventien kazematten en enkele Duitse bunkers. Enkele kazematten hebben een expositie over een specifiek onderwerp. De tentoonstellingen gaan specifiek over wat op Kornwerderzand heeft afgespeeld. Het museum is opgericht in 1985 en zo’n tien jaar geleden opnieuw ingericht, met nieuwe exposities en beleefbare onderdelen als audio en video.

Het doel van deze tentoonstellingen is het uitdragen en levend houden van de historische gebeurtenissen rond Kornwerderzand. Er zijn plannen voor een nieuwe inrichting van het museum. De doelstelling blijft hetzelfde, maar de toekomstige bezoeker vraagt om een andere uitleg op een andere manier.

Het Bezoekerscentrum

- Film met interviews met veteranen die in mei 1940 gediend hebben op Kornwerderzand.

Kazemat B – Aggregaat kazemat

- Een aggregaatopstelling zoals die in een aantal kazematten voorkomt.

Duitse keuken

- Een overzicht van de plannen voor aanleg en de bouw van de Afsluitdijk.

Kazemat XIV – Keukenkazemat en luchtdoelremise

- Origineel ingerichte keuken
- Soldatenkamer
- De Wonsstelling
- Luchtdoelgeschut

Replica kazemat van de Wonsstelling

- Een kazemat van aarde en hout, zoals ze in de Wonsstelling voorkwamen.

Het Monumentenplein

- Drie monumenten voor gevallen soldaten.

Duits wachtlokaal

- Het verhaal van de kanonneerboot Hr. Ms. Johan Maurits van Nassau.

Kazemat IV – Commandokazemat

- Commandokamer
- Telefooncentrale
- Meidagen 1940 op Kornwerderzand
- Mitrailleurkamer

Bunker 18 – Duitse kanonbunker

- Open opstelling Duits luchtdoelgeschut
- Duits anti-tankkanon

Kazemat V – Mitrailleurkazemat

- Verzet in de regio
- Verhaal neergestorte Lockheed Hudson

Duits wachtlokaal

- Informatie over de Atlantikwall

Kazemat VI – Kanonkazemat

- Kanonkamers
- Wapenkamer
- Luchtoorlog rond het IJsselmeer
- Bevrijding

Kazemat VII – Zoeklichtkazemat

- Zoeklicht
- Koude Oorlog
- Geschiedenis Kazemattenmuseum

Welk verhaal van de Meidagen 1940 wordt verteld?

In een kazemat staat een tentoonstelling over de geschiedenis van Kornwerderzand in de Meidagen van 1940, dus hoe de Duitsers hier zijn tegengehouden in hun opmars.

Welk verhaal van WOII wordt verteld?

In enkele Duitse bunkers wordt de geschiedenis verteld van Kornwerderzand gedurende WOII, en de Duitse aanwezigheid op Kornwerderzand.

Educatieprogramma

Het museum wil graag kinderen betrekken bij het verhaal en heeft een educatieprogramma vanaf groep 8 van de basisschool. Met een rondleider en opdrachten lopen de kinderen door het museum. De opdrachten gaan specifiek over wat er op Kornwerderzand heeft afgespeeld tijdens de mobilisatie en Meidagen van 1940. Bijvoorbeeld de rondleiding 'Toer naar de vrijheid'. Bijna alle basisscholen in Friesland hebben het museum al bezocht.

Mogelijkheden voor samenwerking?

Geen.

Toegangsprijs

Haalbaarheidsonderzoek Museum Museumschool Rijsoord

Volwassenen (18+ jaar)	€ 10,00 per persoon
Jongeren (13 – 17 jaar)	€ 10,00 per persoon
Kinderen (4 – 12 jaar)	€ 5,00 per persoon
Houders Museumkaart	gratis, met een geldige museumkaart
Houders Veteranenpas	gratis, met een geldige Veteranenpas
Donateurs / Vrienden Kazemattenmuseum	gratis, met een geldige Vriendenkaart
Museumpas Fryslân voor vrijwilligers	gratis, met een geldige Vrijwilligerspas

Aantal bezoekers

Zo'n 20.000 bezoekers per jaar. De Tweede Wereldoorlog, en met name de kazematten en bunkers, leeft enorm en wordt steeds populairder onder bezoekers.

Openingstijden

Woensdag t/m zondag, 10.00 tot 17.00 uur.

Gesloten tijdens de wintermaanden.

Subsidie

Het museum heeft geen betaalde krachten, maar zo'n 100 vrijwilligers. Een uitbreiding van het museum zou vragen om meer vrijwilligers, maar dat is niet mogelijk. De grootste sponsoren van het Kazemattenmuseum zijn het Vfonds en de gemeente Súdwest-Fryslân.

Advies

Begin met het formuleren van een doelstelling en houd deze vast.

- Wat willen we bereiken met de Museumschool Rijsoord?
- Hoe willen we dit vertellen?
- Wat is onze visie op de Museumschool Rijsoord?
- Hoe gaan we deze ontwikkelen?

Pas dan wordt het voor de bezoeker interessant om de Museumschool Rijsoord te bezoeken.

Start met het oprichten van een stichting om alles in onder te brengen. Het is veel werk en er is daarom een trouwe groep vrijwilligers nodig.

Museum 1940 1945 Dordrecht

Slogan: Omdat het niet vergeten mag worden

Adres: Nieuwe Haven 27 - 28, 3311 AP Dordrecht

Website: <https://www.museum19401945.nl/>

Relevantie voor Museumschool Rijsoord

Dit WOII-museum ligt in de nabijheid van Rijsoord en is daarmee een regionale 'concurrent' voor de Museumschool Rijsoord.

Doelgroep

In volgorde van relevantie: de Dordtenaar, scholen (basisschool en middelbare school) en alle leeftijden.

Focus van het museum

Het museum heeft een focus op de periode van *vóór* WOII toen nazi-Duitsland opkwam tot de periode *na* WOII toen foute Nederlanders werden veroordeeld, dus van 1935 tot 1950.

Collectie

Koen Makkellie (1930-2000) is de grondlegger van het museum, een private verzamelaar die in 1986 het museum startte met hulp van vrijwilligers. Deze verzameling is door de jaren heen aangevuld met schenkingen. Het museum heeft een collectie van zo'n 35.000 tot 40.000 objecten. Enkele jaren geleden heeft het museum een nieuw bestuur gekregen. Dit museum is daarmee vergelijkbaar met de Museumschool in Rijsoord, waarbij de voormalige eigenaar tevens een verzamelaar was en de verzameling deelde met het publiek in het museum, met hulp van vrijwilligers.

Het nieuwe bestuur heeft een focus aangebracht in de collectie op de thema's: mobilisatie, Meidagen 1940, Joodse gemeenschap in Dordrecht, NSB, bezetter, verzet, enz. De collectie is op basis van deze thema's samengesteld. Uit de oorspronkelijke collectie bleken veel objecten nep te zijn, incompleet of niet passend in de thema's en focus. Deze objecten zijn gedeeltelijk weggedaan of opgeslagen in het depot. Het museum kende zo'n 60 tot 70 poppen. Dit aantal is teruggebracht en vervangen door mooiere poppen. De intentie van het museum is om geen overkill aan objecten te hebben, maar juist te focussen op (lokale) verhalen in het laten zien van de collectie.

In eerste instantie heeft het museum een selectie van met name Dordtse objecten omtrent WOII, maar heeft een bredere focus op district 14, wat grofweg het gebied omvat van Dordrecht, IJsselmonde, Hoekse Waard, Alblasserwaard, Sliedrecht en Biesbosch en dus inclusief Ridderkerk en Rijsoord. Objecten uit district 14 worden kunnen worden tentoongesteld, overige objecten zijn weggegeven of liggen in het depot.

De objecten zijn tentoongesteld in vitrines en in de zalen, vaak rondom een lokaal verhaal. Bijvoorbeeld droppings in de regio, een verhaal van een verzetspersoon in de regio, lokale joodse bewoners, enz.

Daarnaast heeft het museum een uitgebreide wapencollectie met zo'n 150 wapens uit WOII. Deze bijzondere collectie trekt een bepaald type bezoeker aan.

Het museum heeft ook een kenniscentrum met een brede collectie aan documenten. Momenteel worden deze gedigitaliseerd door vrijwilligers.

Welk verhaal van de Meidagen 1940 wordt verteld?

In het museum staat één opstelling over de Meidagen van 1940. “De Meidagen van 1940 in Dordrecht. Tijdens de Meidagen van 1940, zijn in Dordrecht ruim 200 Nederlandse soldaten omgekomen. De zwaarste gevechten tussen Duitse en Nederlandse militairen vonden plaats op 13 mei. Nog altijd zijn de kogelinslagen in sommige straten in Dordrecht te zien.”

Er staat daarbij drie poppen in uniform met sabels en andere attributen, voor een afbeelding van gevechten bij een brug, waarbij het verhaal wordt verteld van batterij commandant 1e batterij III-14 R.A. - Res. Kapitein W.J. Dethmers.

Welk verhaal van WOII wordt verteld?

De rest van de tentoonstelling heeft opstellingen met thema's als de mobilisatie, voedselbonnen, wapens, joodse inwoners, verzet, onderduik, hongerwinter, nazi-bezetter, enz.

Er staan enkele digitale zuilen in het museum waarop bezoekers meer informatie kunnen vinden, evenals foto's.

Educatieprogramma

Voor basisschoolleerlingen uit groep 6, 7 en 8: Speurtocht door het museum. “Ga op een belangrijke missie bij Museum 1940 – 1945 en ontdek meer over onze oorlogsgeschiedenis, wellicht leidt dit tot een belangrijke bevrijding... Leerlingen gaan in 5 groepjes zelfstandig aan de slag met een iPad. Ze maken kennis met de uitgebreide collectie van het museum en diverse thema's binnen de oorlog. Ze worden aangezet tot onderzoeken, observeren, uitvoeren en het innemen van stellingen ten opzichte van oorlogskwesties. Alle opdrachten leiden uiteindelijk tot het kraken van een code tot een koffer.” Daarin zitten o.a. een keppeltje, bijbel, koran, regenboogvlag en andere attributen. Onder begeleiding van een vrijwilliger van het museum worden vragen gesteld over de attributen, met als doel om de leerlingen tot nadenken te brengen. De speurtocht slaat goed aan; van de 50 uitgenodigde scholen hebben 43 scholen het museum bezocht om de speurtocht te volgen. Er wordt momenteel een tweede speurtocht ontwikkeld.

Voor middelbare scholieren is er een programma genaamd Oorlogskoffer. “In de korte documentaire ‘De Oorlogskoffer’ zien we hoe de klas van geschiedenisdocent Bert Looman zich inleeft in de Tweede Wereldoorlog. Hoe dichtbij of ver weg is de bezetting van Nederland voor deze jongeren? Rond de documentaire zijn lesbrieven beschikbaar voor de vakken Geschiedenis, Maatschappijleer, Burgerschap en Levensbeschouwing. Er zijn opdrachten geschikt voor leerlingen rond de 14-16 jaar.” Zie hier meer informatie over [De Oorlogskoffer](#).

Mogelijkheden voor samenwerking?

Het museum staat open voor een mogelijke regionale samenwerking.

Toegangsprijs

Standaard - € 9,00 per persoon

Kinderen 5 t/m 12 jaar - € 4,50 p.p.

Kinderen t/m 4 jaar - Gratis

Houders Defensiepas - € 4,50 p.p.

Houders Veteranenpas - Gratis

Aantal bezoekers

Bij benadering, heeft het museum het volgende aantal bezoekers ontvangen, zoals is gedeeld met de onderzoeker in het gesprek:

2022 - 2500 bezoekers

2023 - 2500-3000

2024 - Ongeveer 3000 bezoekers.

2025 - Het museum hoopt op meer bezoekers in 2025 en wil op een laagdrempeligere manier meer bezoekers aantrekken. In 2024 was het museum nog toegankelijk voor €4,50 voor personen met de Dordtpas; Dordtpas-houders kregen 50% korting. Het museum zal dit jaar gratis zijn voor de Dordtpas en Rotterdampas. Daarmee hopen ze meer bezoekers te trekken. Per bezoeker krijgen ze namelijk een vergoeding van Dordtpas/Rotterdampas.

Ook zit het museum in het proces om lid te worden van de Museumvereniging, die de Museumkaart uitgeeft. Wederom met de motivatie om laagdrempelig te zijn en meer bezoekers te trekken.

Openingstijden

Dinsdag alleen voor groepen/scholen op afspraak

Woensdag t/m zaterdag van 11 - 16 uur.

Subsidie

Het museum is tevens een stichting. Ze gebruiken het pand om niet en betalen dus geen huur. Dit is notarieel vastgelegd met de eigenaar van het pand, de gemeente Dordrecht.

De gemeente zag geen nut in een overdracht van de collectie aan de gemeente. Daarom geeft de gemeente een subsidie voor het dekken van de vaste kosten van het museum. Het museum moet daarvoor de subsidie jaarlijks aanvragen en verantwoording afdragen voor de besteding van de subsidie. Deze subsidie is zo'n €30.000 per jaar.

Het museum vraagt lokale bedrijven niet zozeer om financiële hulp, maar vooral om hulp in natura, zoals onderhoud, een stenen vloer aanleggen voor een auto in het museum, enz.

Het museum heeft zo'n 30 vrijwilligers en geen betaalde krachten.

Advies

Het financiële plaatje van Museum 1950 1945 Dordrecht is interessant voor de herontwikkeling van Museumschool Rijsoord, zoals de constante subsidie van de gemeente, het onderbrengen van het museum in een stichting, maar ook het aantrekken van bezoekers via de Dordtpas, Rotterdampas en Museumkaart.

Museumschool Rijsoord heeft een specifieke aantrekkingsfactor in hun collectie. Dit is niet zozeer de WOII-objecten in de collectie, maar specifiek de wapencollectie. De Museumschool in Rijsoord

heeft ook een aantrekkingsfactor, namelijk de capitulatiezaal. Echter, de Museumschool in Rijsoord heeft een zeer beperkte collectie met aanvullende originele objecten van de capitulatie en WOII.

Museum Rotterdam '40 - '45 NU

Adres: Coolhaven 375, Rotterdam

Website: <https://museumrotterdam.nl/40-45-nu>

Relevantie voor Museumschool Rijsoord

Het Museum Rotterdam '40 - '45 NU ligt geografisch gezien vlakbij Rijsoord. Het museum richt zich op WOII in Rotterdam, waaronder sterk op een ander aspect van de Meidagen van 1940, namelijk het bombardement op Rotterdam en de capitulatie van Rotterdam dat voorafging aan het tekenen van de capitulatie in Rijsoord. Bovendien heeft het Museum Rotterdam '40 - '45 NU interessante educatieprogramma's. Daarmee is Museum Rotterdam '40 - '45 NU een belangrijke potentiële partner voor de herontwikkelde Museumschool Rijsoord, maar ook een inspiratiebron in de regio.

Doelgroep

Het museum richt zich met speciale educatieprogramma's op scholen. Daarnaast richt het museum zich op Rotterdammers en in toenemende mate ziet het museum een nieuwe stroom toeristen die het museum bezoekt.

Het Museum Rotterdam '40 - '45 NU heeft een specifieke aantrekkingskracht op bezoekers doordat de stad is getekend door het bombardement op Rotterdam, en dit is nu nog steeds te zien (vandaar de toevoeging 'NU' in de naam van het museum). Bovendien is de algemene interesse in WOII sterk groeiend onder de bevolking, waarbij mensen steeds meer interesse hebben in details van WOII. Aanvullend heeft het onderwerp van oorlog een steeds grotere actuele relevantie en kunnen verhalen en gebeurtenissen uit het verleden een enorm positieve impact hebben op lessen uit het verleden voor nu.

Focus van het museum

In het Museum Rotterdam '40 - '45 NU wordt minder de militaire kant van de Meidagen van 1940 en WOII belicht, maar wordt vooral het WOII-verhaal verteld vanuit de burger.

Collectie

De collectie van het museum is een privécollectie en eigendom van een stichting. Het huidige museum dateert uit 2015, maar is daarna radicaal veranderd waarbij de focus is gewijzigd van eminentie naar educatie. Voorheen was het vooral 'zenden', moesten bezoekers veel lezen en het bleek dat bezoekers werden getroffen door de grote hoeveelheid aan informatie die op hen afkwam.

In het vernieuwde museum is er een open depot-opstelling. Het Museum Rotterdam '40 '45 NU bestaat uit panelen met goed vormgegeven tekst (in de vorm van krantenberichten in een tijdlijn), aangevuld met veel originele objecten in vitrines. Met een iPad gaan bezoekers rond om op hun iPad informatie over de objecten in de vitrines te lezen. Zo kunnen ze zelf kiezen waarover ze meer willen lezen/leren.

De huidige opstelling is een meer stadshistorische opstelling die de continuïteit laat zien van hoe men omging met de stad Rotterdam. Het gaat niet alleen over WOII-verhalen, maar ook over het bombardement op Rotterdam gedurende de Meidagen van 1940, over de verdwenen stad en over de wederopbouw.

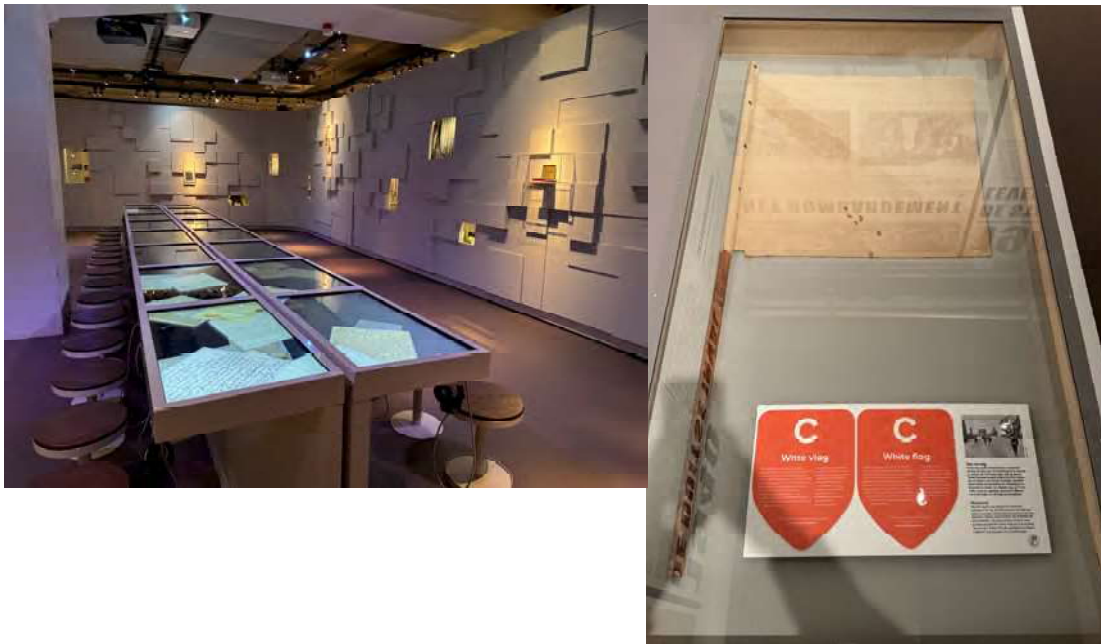
Het museum heeft ook een virtuele rondleiding, [zie hier](#).

Welk verhaal van de Meidagen 1940 wordt verteld?

Het museum gaat v.w.b. de Duitse inval in Mei 1940 vooral in op de situatie in Rotterdam en het bombardement op Rotterdam. Het pronkstuk uit de collectie is de witte vlag van de capitulatie van Rotterdam op 14 mei 1940, waarna de Nederlandse capitulatie volgde op 15 mei 1940.

Welk verhaal van WOII wordt verteld?

De collectiestukken en teksten in het museum vertellen allerlei verhalen van Rotterdam tijdens WOII, vanaf de aanloop tot WOII tot aan de wederopbouw na WOII.

Educatieprogramma

Het museum biedt meerdere educatieprogramma's, waaronder tijdelijke programma's. Bezoekers zijn erg positief over de educatieprogramma's. Ze vinden in het museum wat ze zoeken (meer info over WOII en bombardement op Rotterdam) en kunnen wat nieuws leren.

Experience

"Het bombardement op Rotterdam is ruim driekwart eeuw geleden, maar dreunt nog steeds na in onze stad. De Experience in Museum Rotterdam '40 - '45 NU zet je midden in het Rotterdam van mei 1940 met persoonlijke verhalen, indringende beelden en overdonderend geluid. Hoe voelt het als je leven in één klap overhoop wordt gegooid en je vertrouwde omgeving in stukken ligt?"

Iedere bezoeker krijgt de 'Experience' van 8 minuten. Er worden persoonlijke verhalen van Rotterdammers verteld in relatie tot enkele objecten die tijdens de experience worden belicht. De Experience is daarmee een combinatie tussen verhalen, licht, objecten, foto's en videobeelden.

Onder spanning. Kunnen we leren van de geschiedenis?

"Onder Spanning zet jongeren aan het denken over onze vrijheid. Wat zou jij doen in een verwoeste en bezette stad? Hoe ziet je leven eruit als je vervolgd en onderdrukt wordt? Zijn de dilemma's uit de Tweede Wereldoorlog heel anders dan de uitdagingen waar we zelf voor staan? Leerlingen krijgen via video-mapping prikkelende stellingen voorgeschoteld. Het daagt ze uit een mening te vormen over maatschappelijke thema's én vervolgens hun standpunt te verdedigen. Het vergelijken van dilemma's van vroeger en nu roept de vraag op: kunnen we leren van de geschiedenis?"

Onder Spanning is voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en ontwikkeld door CRITICAL MASS in samenwerking met Bas Kuypers, aannemer in de kunsten, Marbl.TV animation & design en Gepatto Interactive Media.

[Lees hier verder.](#)

De bouwplaats. Onderzoek de grenzen van vrijheid

"In de bouwplaats leer je hoe je meewerkt aan een fijne stad. Leerlingen [van de basisschool] bouwen niet met steen en cement, maar met elkaar. Ze gebruiken hiervoor machines als machtssorteerders, tolerantimeters, spijtbuizen en respectrollen. Spelenderwijs lossen de kinderen conflicten op, onderzoeken de grenzen van de vrijheid en ontdekken het verschil tussen een democratie en een dictatuur.

De leerlingen gaan de bouwplaats op met een iPad. Hierop vullen ze ieder hun eigen keuzes in bij de verschillende onderwerpen. Aan het eind krijgt elk kind een certificaat met hun keuzes en de mogelijke gevolgen. Terug op school kunnen deze certificaten een startpunt zijn voor verdere lessen en discussie."

[Lees hier verder.](#)

Vergeten bombardement

Tijdelijk programma, van 1 februari t/m 31 maart 2025.

"In een speciaal educatief programma voor basisschoolleerlingen van groep 7 en 8 uit Delfshaven maken we de koppeling tussen het verleden en het heden, met het Vergeten Bombardement op Rotterdam-West (Maart 1943) als vertrekpunt. Tijdens een gastles in de klas en een museumbezoek aan Museum Rotterdam '40 - '45 NU krijgen de leerlingen inzicht in het complexe fenomeen van oorlog: de oorzaken, het onrecht, de waanzin, maar ook de thema's van vrede, herinnering en verwerking komen aan bod."

[Lees hier verder.](#)

Mogelijkheden voor samenwerking?

Museum Rotterdam '40 - '45 NU heeft een depot met een groot aantal objecten en is bereid deze in bruikleen te geven aan de Museumschool Rijsoord. Ze adviseren dat Museumschool Rijsoord eerst gaat bepalen wat ze willen gaan vertellen en hoe ze dit willen gaan vertellen, om daar objecten uit de collectie van Museum Rotterdam '40 '45 NU bij te zoeken.

Daarnaast is Museum Rotterdam '40 - '45 NU zeer welwillend om op een positieve manier samen te werken, onder andere door naar elkaar te verwijzen om zo bezoekers aan te trekken die beide musea zullen gaan bezoeken.

Toegangsprijs

Entree volwassenen: € 10,- p.p.

Entree kinderen t/m 17 jaar: gratis

Eerste woensdag van de maand gratis toegang

Entreprijs studentenkaart, CJP en groepen vanaf 15 volbetalende personen: € 5,- p.p.

Museumkaart, Rotterdampas, Vrienden van Museum Rotterdam, ICOM, Veteranenpas, Rembrandtkaart, VriendenLoterij VIP-KAART: gratis

Aantal bezoekers

Per jaar heeft het museum zo'n 20.000 bezoekers, waaronder schoolklassen. Zo'n tien jaar geleden begon het museum met zo'n 12.000 bezoekers per jaar en is daarna gestaagd gegroeid. Een nieuwe groep bezoekers zijn de toeristen, onder andere omdat Rotterdam steeds populairder wordt onder toeristen en het museum in de Lonely Planet-gids staat.

Openingstijden

Op maandag (alleen op afspraak) geopend voor scholen

Dinsdag t/m zondag van 11 - 17 uur.

Subsidie

Het Museum Rotterdam '40 - '45 NU heeft een groot deel van de subsidie ontvangen van het Vfonds. Dit fonds subsidieert initiatieven over de oorlog, democratie en vrijheid en kan eenmalig een grote pot geld geven om een kwaliteitsslag te maken.

Sluit het museum daarnaast aan bij allerlei passen en kaarten. Zo'n 80% van de bezoekers van het Museum Rotterdam '40 - '45 NU komt met een pas, zoals de Museumkaart, Rotterdampas, Veteranenpas of VriendenLoterij. Daarnaast opent het museum eenmaal per maand de deuren voor gratis bezoekers.

Advies

1. De herontwikkelde Museumschool Rijsoord moet erin slagen om de bezoekers te geven wat ze verwachten, maar tevens iets nieuws bieden, namelijk nieuwe informatie.
 - Een vaste tentoonstelling over de Meidagen van 1940 zal de bezoeker wat nieuws leren.
 - De capitulatiezaal brengt de bezoeker wat nieuws wat ze nog niet kennen.
2. Breng het museum en de collectie onder in een stichting.
3. Zorg ervoor dat in de herontwikkelde Museumschool Rijsoord niet te veel wordt gezonden, maar dat de bezoeker met innovatieve technologieën en methoden zelf kan gaan ontdekken.
4. In de Museumschool Rijsoord kunnen verschillende aspecten van de Meidagen van 1940 worden belicht:
 - Democratie en vrijheid
 - Capitulatie, emoties
 - Bezetting, uitholling van de rechtstaat, in kleine stappen het beperken van de vrijheid
 - Maximaal één zaal over de Meidagen van 1940
 - Vooral richten op de implicaties van de capitulatie en de bezetting, waarbij geweld wordt gebruikt als politiek pressiemiddel.
 - Met tenminste één zaal voor educatie
 - Meerdere educatieprogramma's voor verschillende doelgroepen

5. Betrek professionele tentoonstellersmakers bij het vormgeven van de nieuwe tentoonstellingen in de herontwikkelde Museumschool, waaronder een conceptontwikkelaar, tentoonstellingbouwer, enz.
6. Bereikbaarheid van het museum is belangrijk, en met name bereikbaarheid met het openbaar vervoer en parkeermogelijkheden voor de auto. Dit is een issue voor de Museumschool Rijsoord dat moet worden geadresseerd.
7. Tip: Creëer een tweede aantrekkingskracht. De Museumschool Rijsoord zal niet overleven als plek waar men alleen meer kan leren over de capitulatie, maar heeft een tweede aantrekkingskracht nodig. Bijvoorbeeld een zaal over de Meidagen van 1940 op landelijk niveau, een zaal over Rijsoord als schildersdorp of rondvaartboten over de Waal.
8. Voeg belangrijke objecten toe aan de collectie. Bijvoorbeeld het originele capitulatie document dat in Rijsoord is getekend (het is niet bekend waar dit document zich momenteel bevindt. Mogelijk in het Nationaal Archief). In het Oorlogsmuseum Overloon ligt het originele document van de capitulatie van Rotterdam. Deze document kunnen zeer goed wordt gekopieerd met een facsimilelezer. Het Oranjehotel in Den Haag heeft een goede facsimilelezer. Ook de documenten in uit de brandkluis van de Museumschool Rijsoord kunnen zo zeer goed (beter) wordt gekopieerd, waarbij de kopieën in het museum kunnen worden tentoongesteld.
9. Het is een optie om een soort 'experience' te maken van de Meidagen van 1940 en het tekenen van de capitulatie in Rijsoord op basis van de vele historische afbeeldingen en video's van zowel de Meidagen van 1940 als het tekenen van de capitulatie. Dit kan vergelijkbaar worden aangepakt als in Museum Rotterdam '40 '45 NU, met meer historische foto's en video's, audio, licht en objecten.
10. Oriënteer op een subsidieaanvraag bij het Vfonds voor het herontwikkelen van het museum.

Vrijheidsmuseum Groesbeek

Adres: Wylerbaan 4, Groesbeek

Website: <https://vrijheidsmuseum.nl/>

Slogan: Oorlog en vrijheid zonder grenzen

“In het prachtige groene en heuvelachtige landschap van Groesbeek ligt het Vrijheidsmuseum. Het museum ligt dicht bij Duitsland en midden in het gebied van twee van de belangrijkste operaties aan het Westfront tijdens WOII: Market Garden en Veritable. Het is een publiekstrekker voor jong en oud, uit binnen- en buitenland. De bezoekers beleven het boeiende *Verhaal van Oorlog en Vrijheid zonder Grenzen* in zowel Nederland als Duitsland, Europa en daarbuiten. Er is nooit één verhaal. De Tweede Wereldoorlog krijgt in het museum vanuit verschillende perspectieven een veelzijdig gezicht, in samenhang met de 20e eeuw en de actualiteit. De bezoeker wordt uitgedaagd kritisch na te denken over vrijheid toen en nu, vol beleving, interactiviteit en museale topstukken. Ook het duurzame gebouw zelf, de 12 meter hoge *Dome*, is een attractie en heeft een sterke gelijkenis met een enorme parachute. Vanaf het terras heeft u een panoramisch uitzicht over het historische landschap van toen.”

Relevantie voor Museumschool Rijsoord

Het Vrijheidsmuseum in Groesbeek heeft recht, in 2019, een nieuw gebouw betrokken. Het bijzondere aan dit museum is dat het een WOII-museum is met een focus op educatieprogramma's waarmee een historisch besef wordt gegeven in relatie tot de actualiteit. *Wat zou jij doen in zo'n situatie?*

Doelgroep

Het Vrijheidsmuseum is een historisch educatief museum dat voor jong en oud het grensoverschrijdende en multiperspectieve verhaal vertelt van Oorlog en Vrijheid zonder Grenzen.

Missie van het museum

Het Vrijheidsmuseum beoogt door middel van kennisoverdracht, ervaren/beleven en interactie, historisch besef tot stand te brengen in relatie tot de actualiteit.

Focus van het museum

Het museum ligt vlakbij de grens met Duitsland en de focus en tentoonstelling strekt zich bewust uit over de grens met Duitsland. “De bezoekers beleven in de vaste expositie van het Vrijheidsmuseum het boeiende *Verhaal van Oorlog en Vrijheid zonder Grenzen* in zowel Nederland als Duitsland, Europa en daarbuiten. De Tweede Wereldoorlog krijgt vanuit verschillende perspectieven een veelzijdig gezicht, in samenhang met de geschiedenis van de 20e eeuw en de actualiteit. Naast de vaste presentatie toont het museum ieder jaar een of meer tijdelijke exposities. Dit zijn eigen producties, samenwerkingsprojecten of producties van derden.”

Het museum is gesticht in 1987. In 2019 is er een nieuw gebouw gerealiseerd naast het voormalige museumgebouw (gesloopt).

Vanaf 2015 groeide het plan voor de bouw van een nieuw museumgebouw. De sterke punten van het museum en de visie van het museum zijn geanalyseerd. In de regio van Arnhem en Nijmegen zijn veel musea omtrent WOII, met name musea met een focus op het eren van de bevrijders vanwege de geschiedenis van Operatie Market Garden in 1945 in deze regio. N.a.v. deze analyse heeft het Vrijheidsmuseum besloten zich meer te richten op educatie en kritisch burgerschap te promoten. Een aanvullend unique selling point van het museum is de locatie in de grensregio, waardoor het museum zich ook richt op het Duits perspectief. Een aandachtspunt van het museum is Operatie Market Garden en het Rijnlandoffensief.

Het museum richt zich op schoolklassen, en onder andere op de vakken Maatschappijleer / Burgerschap, in tegenstelling tot het vak Geschiedenis. De doelstelling leidt tot een bedrijfsplan. In het proces heeft het museum wetenschappers uit Nederland en Duitsland gevraagd om betrokken te raken bij het museum. Elke historicus schreef een visie op het museum en deze werd in groepsverband bediscussieerd. Van de 30 historici zijn er uiteindelijk drie geselecteerd die verbonden zijn aan het museum om feedback en input te geven op het museum en de tentoonstelling. Daarna zijn een ontwerper, videomaker, vitrinemaker, enz gevraagd om de tentoonstelling op te zetten.

Qua stijl en doelgroep wil het Vrijheidsmuseum zich onderscheiden van andere WOII-musea in de regio. Door het kijken van de ogen van een ander, leer je iets nieuws.

Collectie

“Het Vrijheidsmuseum beschikt over een unieke collectie van meer dan 92.000 voorwerpen, documenten, foto's en textiel. De kerncollectie betreft de jaren 1944-1945 in Nederland en Duitsland. De ondersteunende collectie heeft een brede en internationale strekking die ook de voor- en naoorlogse periode omvat.” Daarnaast beschikt het museum over een gespecialiseerde bibliotheek met circa 8.700 boeken. De collectie bestaat uit de originele collectie die is aangevuld met schenkingen.

Een groot deel van de collectie is gedigitaliseerd en te zien op collectiegelderland.nl.

De objecten die in de vaste collectie van het museum worden tentoongesteld, zijn zorgvuldig geselecteerd op basis van in hoeverre ze passen in de missie van het museum. Daaraan zijn enkele bijzondere objecten toegevoegd uit de museumcollectie die eigenlijk niet aansluiten bij de missie van het museum, maar wel publiekstrekking kunnen zijn, zoals een SS-Totenkopfring en de sigaren van Göring.

Tentoonstelling

Naast de vaste tentoonstelling zijn er twee tijdelijke tentoonstellingen die één of tweemaal per jaar wisselen.

De tentoonstelling bestaat uit verschillende onderdelen. In verschillende onderdelen vertellen acteurs in video's over de situatie en wordt de bezoeker gedwongen om positie in te nemen in een dilemma. Bijzonder is dat de tentoonstelling relatief veel tekst, foto's en video's bevat aangevuld met relatief weinig objecten, maar dat dit zeer goed werkt. Dit is precies de mogelijke insteek van de Museumschool Rijsoord. Ook is de tentoonstelling drietalig: Nederlands, Engels en Duits. Een film over de aanleiding tot WOII, waarin o.a. de inperking van vrijheid wordt besproken maar de film gaat vrij snel over Operatie Market Garden en het Rijnlandoffensief, die een kern vormen van het museum.

- Jaren '20, onrust
- Jaren '30, fascisme, economische crisis, haat wegens joden
- Meidagen 1940
- Bezetting, met een focus op de regio Groesbeek / Nijmegen.
- Bezette buurt, met vier kamers waarin acteurs een dilemma voorleggen. Wat zou jij doen? Vervolgens worden ook voorbeelden gegeven van de opties.
- Experience met een schuilkelder. Een gereconstrueerde schuilkelder met geluid en trillende banken.
- Massamoord en genocide
- Operatie Market Garden
- Frontlinie

- Rijnlandoffensief
- Bevrijding
- Vrij? Wat is vrijheid? Hierin vormt 'Complottheorieën' een onderdeel.

Welk verhaal van de Meidagen 1940 wordt verteld?

De Meidagen van 1940 komen zeer kort aan bod in de tentoonstelling, waarin wordt verteld over de strijd, het bombardement op Rotterdam met kaart en de bezetting.

Welk verhaal van WOII wordt verteld?

Het museum richt zich veel meer op het bredere verhaal van WOII, maar met een sterke focus op educatieprogramma's en experiences. Daarnaast is een relatief groot deel van de tentoonstelling gericht op Operatie Market Garden en het Rijnlandoffensief.

Educatieprogramma

Het museum heeft drie educatieprogramma's die met name gericht zijn op scholieren uit de regio, ook vanuit Duitsland.

1. *Wat kies jij?* Dilemma's van met name jonge mensen in oorlogstijd. Ga je in verzet of niet? Wat als je Joods bent en je moet je melden? Wat als je moet gaan werken in Duitsland, ga je onderduiken of niet? Deze dilemma's sluiten op geschiedenisonderwijs. Gidsen geven dit op verschillende niveaus, van groep 7/8 tot 6 VWO, en MBO. De dilemma's worden weergegeven in een open ruimte (studio), met een scherm waarop een acteur het dilemma voorlegt. De bezoeker moet kiezen uit één van de drie alternatieven.
2. *Wat zie je?* Met scholieren naar objecten kijken. Wat denk je dat het is? Hoe denk je dat dit gebruikt is? Scholieren moeten dit toelichten en over het object praten. Dit onderdeel is met name gericht op basisschool die vaak nog onbekend zijn met WOII, zoals dat er geen mobiele telefoons waren.
3. *Nooit één verhaal.* Leerlingen moeten in het museum zelf opdrachten uitvoeren en perspectieven uit het museum vergelijken, en presenteren aan hun klasgenoten. Bovenbouw middelbare school. Kritisch nadenken, vergelijken en zelfstandig werken. Inzetbaar bij burgerschap en maatschappijleer. Dit onderdeel wordt momenteel uitgerold.

De reacties op de educatieprogramma's zijn positief. Na de eerste try-outs bleek dat er iets meer rust in het programma kon worden verwerkt en zijn enkele praktische zaken toegevoegd aan de onderdelen. Een kanttekening is dat moderne technieken zeer snel zijn, waardoor innovatieve educatiemethoden niet tien jaar inzetbaar zijn.

Mogelijkheden voor samenwerking?

Het museum is bereid om objecten uit de collectie in bruikleen te geven aan de Museumsschool Rijsoord, zie collectiegelderland.nl.

Toegangsprijs

Volwassenen	€ 18,50
Kinderen 0 t/m 6 jaar	Gratis
Kinderen 7 t/m 17 jaar	€ 9,00
Familietarief (2 volw+2 kind 7 t/m 17 jr)	€ 46,00
Defensie- en veteranenpas**	€ 11,00
CJP / Cultuurkaart / Collegekaart**	€ 9,00
Museumkaarthouders*	Gratis

VriendenLoterij VIP-kaarthouders	Gratis
Begeleiders gehandicapten / mindervaliden (max. 1 begeleider p.p.)	Gratis
Vrienden van het Vrijheidsmuseum**	Gratis
Buitenlandse WO2 veteranen	Gratis

Speciale prijzen voor groepen.

Aantal bezoekers

In 2024 had het museum zo'n 48.000 bezoekers. Dit waren schoolklassen, gepensioneerden, vakantietoeristen (de regio is ook een vakantiebestemming), museumkaarthouders, Vriendenloterij-kaarten (met name van campingbezoekers in de regio) en internationale toeristen (met name riviercruises van vooral Amerikanen die een stop in Nijmegen hebben, dit is niet de best betalende bezoekersgroep).

Openingstijden

Maandag t/m zaterdag: 10.00-17.00 uur.

Zon- en feestdagen: 12.00-17.00 uur.

Subsidie

Het museum krijgt subsidie van de provincie, maar geen structurele subsidie. Zo'n 3% van de inkomsten komt van gemeentesubsidie. Daarnaast komen inkomsten van Vrienden van het Museum (zo'n 10%), projectsubsidie van fondsen (cultuurfondsen, VSB Fonds, Vfonds, zo'n 20%), kaartverkoop, horeca en museumwinkel.

Het museum heeft enkele betalende krachten in dienst en zo'n 120 vrijwilligers, waarvan zo'n 20 personen in het café, 20 aan de balie, 40 gidsen, 5 technische dienst, 3 buitendienst, 10 archiefvrijwilligers, enz.

Advies

- De ontwikkelingen gaan snel. Moderne en innovatieve educatiemethoden zullen maximaal zo'n tien jaar bruikbaar zijn en zouden dan moeten worden vervangen.
- Vrijwilligers zijn essentieel voor het slagen van het museum.
- Trek partners en 'vrienden van het museum' aan voor betrokkenheid en financiële ondersteuning.
- Horeca, gerund door vrijwilligers, kan een aantrekkelijke bron van inkomsten zijn voor het museum. Dit kan door het museum zelf worden geëxploiteerd (hiervoor is tenminste één vaste kracht voor nodig), of het kan uit handen worden gegeven aan een ondernemer (met vanzelfsprekend minder inkomsten uit horeca).
- Het Vrijheidsmuseum heeft een goede afwisseling van relatief weinig maar doelmatige WOII-objecten in de tentoonstelling, afgewisseld met educatieve methodes en experiences om de bezoeker aan het denken te zetten.

Memory Vrijheidsmuseum

Adres: Grotestraat 13, Nijverdal

Website: <https://memorymuseum.nl/>

Slogan: Een ander perspectief. Ga mee op de zwaarbevochten reis naar wat nu onze vrijheid heet. Leer zelf wat vrijheid is!

Het Memory Vrijheidsmuseum is in 2010 geopend in een voormalig bibliotheekgebouw, met een collectie die in bruikleen is gegeven door een lokale groothandel in militaire voertuigen en militaire memorabilia (Staman). In 2019 is het gebouw fors uitgebreid met nieuwbouw, waarin o.a. de entree, horeca, meerdere zalen en een ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen zijn ondergebracht. Het museum profileert zich als vrijheidsmuseum, maar heeft een ietwat vreemde collectie aan oorlogsobjecten tentoongesteld dat is aangevuld met reconstructies van een kampbarak en Duitse bunker. Tevens is er een vaste tentoonstelling over Overijssel in WOII. Het is interessant dat het museum in de nieuwbouw meerdere zalen heeft voor educatiedoeleinden, geheel aansluitend bij hun doelstelling.

Noot: Anno februari 2025, komt de inhoud van de website niet geheel overeen met het daadwerkelijke museum. De website moet nog worden aangepast.

Relevantie voor Museumschool Rijsoord

Dit is een relatief nieuw WOII-museum met een regionale focus (op provincie niveau) en een focus op actief burgerschap door middel van educatieprogramma's. Het is interessant voor de Museumschool Rijsoord hoe ze de ontwikkeling van het museum hebben aangepakt, hoe ze het 'actief burgerschap' hebben verwerkt in de tentoonstelling en hoe ze de educatieprogramma's vormgeven.

Doelgroep

De doelgroep is nog niet duidelijk gedefinieerd. De huidige doelgroepen waarop het museum zich richt, zijn nog breed en ongefundeerd: scholen (educatie), senioren en jeugd.

Focus van het museum

Het Memory Vrijheidsmuseum behandelt breed het verloop van WOII en probeert dit hele verhaal te vertellen, van de aanleiding tot WOII tot en met de periode na WOII. Dit doet het museum door middel van veel tekstpanelen met daarop afgebeeld historische foto's en foto's van objecten. Het ontbreekt in het museum aan objecten die ter ondersteuning zijn van de tekstpanelen. De collectie van vooral militaire voertuigen en memorabilia overheerst. De bezoekers vinden het positief en informatief dat in dit museum het hele WOII-verhaal wordt verteld op de panelen, maar ook wanneer een museumgids bij een rondleiding het verhaal persoonlijk vertelt.

Het element 'vrijheidsmuseum' komt daardoor minder goed uit de verf in de tentoonstelling. De oorzaak ligt naar mijn idee in het feit dat 1. de tekstpanelen het gehele verhaal van WOII vertellen, maar dit wordt niet ondersteund door objecten; 2. de militaire objecten vertellen vooral het oorlogsverhaal; 3. dat betekent dat alleen de educatieprogramma's daadwerkelijk ingaan op het aspect van vrijheid, maar dit is niet zichtbaar in het museum. In het Vrijheidsmuseum Groesbeek komt het doel van vrijheid veel beter uit de verf in de tentoonstelling.

Naast de museumvloer van de 1500m² heeft Het Memory Museum een ruimte ingericht als hedendaags schoollokaal waar leerlingen kunnen werken aan een onderdeel van het educatieprogramma, met tafels waar leerlingen in groepsverband rondom kunnen zitten. Ook is er een zaal voor grote groepen (debatzaal) voor zo'n 100 personen en een kleinere 'knutselruimte' voor kleinere kinderen die meekomen met reguliere bezoekers. Deze ruimtes zijn allemaal ten

dienste van het educatiedoel. In het Memory Museum blijkt dat ruimte voor dit doel zeer waardevol is.

Collectie

- In de vaste expositie van het Memory Vrijheidsmuseum beleef je stap voor stap de Tweede Wereldoorlog, vanaf de opkomst van het nationaalsocialisme in Duitsland, de inval in Nederland en de Meidagen van 1940, bezet Nederland tot en met de bevrijding van Europa, Nederland en Overijssel. Dit verhaal wordt verteld met tekstpanelen.
- Een onderdeel van deze vaste expositie is de verdieping 'Overijssel in de Oorlog' waar verschillende verhalen worden verteld van Overijssel gedurende WOII, zoals het bombardement op Nijverdal, verzetsmensen, onderduik, werkkampen, de April-Meistaking bij o.a. Stork, enz.
- De objecten van de collectie hebben een focus op oorlog en zijn in bruikleen gegeven door een groothandel in militaire voertuigen en memorabilia. Deze zijn in diorama's tentoongesteld.
- Deze collectie is uitgebreid met donaties van anderen.
- In de tentoonstelling is een gereconstrueerde kampbarak opgesteld waarin minimaal wordt verteld over de concentratiekampen in Nederland.
- Ook is er een Duitse bunker gereconstrueerd waarin een wapenkamer en een filmzaal zijn opgenomen, waar het verhaal van de geallieerden en de bevrijding wordt verteld.
- Het museum heeft een tijdelijke tentoonstellingsruimte. Het Rode Kruis heeft deze ruimte enige tijd gebruikt als tentoonstellingsruimte. Het aantal bezoekers van deze tentoonstelling was echter teleurstellend waardoor het Rode Kruis zich heeft teruggetrokken. Hieruit blijkt dat een tweede tentoonstelling op zichzelf voldoende aantrekkingskracht moet hebben op bezoekers.

Welk verhaal van de Meidagen 1940 wordt verteld?

Het begin van de tentoonstelling gaat over de opkomst van het nazisme in Duitsland en tevens over de mobilisatie in Nederland. Met slechts enkele tekstpanelen met wat afbeeldingen wordt verteld over de inval door Duitsland en de Meidagen van 1940, minimaal dus.

Welk verhaal van WOII wordt verteld?

Het hele verloop van WOII wordt verteld, vanaf de aanloop tot WOII, mobilisatie, Holocaust en onderdrukking van joden, bezetting door de Duitsers, onderduik, verzet, stakingen, de landing van geallieerde troepen in Normandië, gevechten, bevrijding, Hongerwinter, enz. Ook is er een speciale focus op de WOII in Overijssel, waar diverse lokale verhalen worden verteld. Deze focus is het resultaat van financiering door de provincie met als voorwaarde dat het museum een permanente tentoonstelling inricht over de WOII in Overijssel.

Missie

De essentie van het museum is de geschiedenis van WOII vertellen. De missie van het museum is *verbinden* en alle bezoekers de mogelijkheid geven om na een bezoek aan het Memory Museum meer antwoorden dan vragen te hebben. Het museum wil een centraal punt zijn in de provincie v.w.b. WOII, en een centraal punt voor veteranen in de provincie.

Deze doelstelling had al vóór de oprichting van het museum duidelijk moeten zijn opgeschreven én moeten zijn nageleefd, als rode draad in de ontwikkeling van het museum. Ook had er een beleidsteam bij elke stap moeten waken over het vasthouden aan deze doelstelling. Uit het gesprek ter plaatse en uit het museum blijkt helaas dat dit niet voldoende is gebeurd. Het resultaat is dat de collectie en de tentoonstelling dit doel niet altijd juist nastreven. Wat mist is dat er in de tentoonstelling onvoldoende aandacht is voor de waarde van vrijheid en democratie, waardoor de bezoeker onvoldoende wordt gestimuleerd om essentiële vragen over vrijheid en democratie te